

บทที่ 7

ความรับผิดเพื่อละเมิด กรณีที่มีความเสียหายอันเกิดจากทรัพย์สิน

ความรับผิดเพื่อละเมิดในความเสียหายอันเกิดจากทรัพย์สิน มีขึ้นได้ 4 กรณี คือ

1. ความเสียหายอันเกิดจากสัตว์
2. ความเสียหายอันเกิดจากโรงเรือน สิ่งปลูกสร้าง ต้นไม้ หรือกอ ไม้
3. ความเสียหายอันเกิดจากของตกหล่น หรือทิ้งขว้างจากโรงเรือน
4. ความเสียหายอันเกิดจากยานพาหนะอันเดินด้วยเครื่องจักรกลและทรัพย์สินอันตราย

เนื่องจากมนุษย์ไม่ได้อยู่ร่วมกันเฉพาะในสังคมมนุษย์เท่านั้น ยังอาจอยู่รวมปะปนกับหมู่อสัตว์และบรรดาทรัพย์สินสิ่งของต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นรวมอยู่ด้วย และนอกจากความเสียหายจะเกิดขึ้นเพราะการกระทำของบุคคลแล้ว ยังอาจเกิดความเสียหายจากบรรดาสัตว์และทรัพย์สินสิ่งของบางอย่างได้ ซึ่งเมื่อเป็นเช่นนั้นก็อาจทำให้ผู้ได้รับความเสียหายเหล่านั้นต้องรับกรรมโดยลำพังโทษใครไม่ได้ จึงเป็นความจำเป็นที่กฎหมายจะต้องมีขึ้นเพื่อบังคับบุคคลซึ่งเป็นเจ้าของหรือใช้ประโยชน์หรือควรมีหน้าที่ดูแลสัตว์และทรัพย์สินเหล่านั้น ให้ระมัดระวังควบคุมดูแลสัตว์หรือทรัพย์สินสิ่งของให้ดี เพื่อมิให้ก่อความเสียหายแก่ผู้ใด และเมื่อมีความเสียหายโดยบุคคลเหล่านั้นพิสูจน์ความระมัดระวังของเขาไม่ได้ เขาก็สมควรต้องรับผิดในความเสียหายนั้น

แนวคิดเรื่องความรับผิดแต่เดิมนั้นถือหลักกันว่า “ใครเป็นผู้ก่อให้เกิดความเสียหาย ผู้นั้นต้องรับผิด” โดยไม่คำนึงว่าเขาจะได้กระทำความผิดหรือไม่ กล่าวคือ ถ้ามีความเสียหายเกิดขึ้นจากการกระทำใด ไม่ว่าการกระทำนั้นจะผิดหรือไม่ ผู้นั้นต้องรับเคราะห์ ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีรับภัย (Theorie du risque) และต่อมามีการเปลี่ยนแนวความคิดใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับสังคมที่พัฒนาขึ้นเป็นว่า “ไม่มีความผิด ถ้าปราศจากความผิด” (Liability as a result of fault) อย่างไรก็ดี แนวคิดดังกล่าวก็ยังไม่ช่วยให้ผู้เสียหายได้รับความเป็นธรรมสำหรับข้อเท็จจริงในบางเรื่อง ซึ่งยากแก่การพิสูจน์ความรับผิดของบุคคลเนื่องจากความเสียหายบางอย่างไม่อาจพิสูจน์ได้ถึงเหตุที่เกิดขึ้น หรือไม่สามารถพิสูจน์ถึงความรับผิดโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของบุคคล ดังนั้น ในเวลาต่อมาจึง

เกิดแนวคิดขึ้นใหม่อีกและมีการยอมรับกันมาก นั่นก็คือ หลัก “ความรับผิดเด็ดขาด” (Strict Liability) ซึ่งถือกันว่าบุคคลต้องรับผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้นแม้ว่าเขาจะมีได้กระทำละเมิด หลักนี้เป็นข้อสันนิษฐานความรับผิดของบุคคล โดยผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากข้อสันนิษฐานไม่ต้องพิสูจน์ถึงความผิดนี้อีก และผู้ที่ต้องข้อสันนิษฐานว่าเป็นผู้ควรรับผิด ก็จะแก้ตัวว่าตนมิได้กระทำละเมิดจึงไม่ต้องมีความรับผิดไม่ได้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 433-437 ซึ่งเป็นความรับผิดเพื่อละเมิดกรณีที่มีความเสียหายอันเกิดจากทรัพย์ เป็นรูปแบบของบทบัญญัติที่ถือหลักความรับผิดเด็ดขาด เพราะกำหนดให้บุคคลมีความรับผิดโดยไม่คำนึงว่าผู้นั้นมีการกระทำอันเป็นละเมิดหรือไม่ หรือไม่คำนึงถึงการกระทำของผู้นั้นว่าเป็นการกระทำอันเป็นการจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่

ที่ว่า “เป็นข้อสันนิษฐานความผิด” ในที่นี้ หมายความว่า สันนิษฐานว่า “มีความผิด” มิใช่สันนิษฐานว่า “มีการกระทำละเมิด” ตามมาตรา 420 เพราะเป็นคนละเรื่องกัน ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้นว่า ความรับผิดเพื่อละเมิดมิได้หลายกรณี มิใช่มีได้เฉพาะแต่กรณีที่มีความรับผิดเพราะเหตุที่ตนได้มีการกระทำผิดตามมาตรา 420 หรือมาตรา 423 เท่านั้น แต่ยังมีความรับผิดเพื่อละเมิดโดยที่ตนมิได้กระทำผิดเลยคือความรับผิดเพื่อละเมิดอันเกิดจากการกระทำของบุคคลอื่น ตามมาตรา 425 – 430 อีกด้วย นอกจากนั้นความรับผิดเพื่อละเมิดก็เกิดขึ้นได้จากการที่มีความเสียหายอันเกิดจากทรัพย์ซึ่งผู้ที่กฎหมายกำหนดให้มีความรับผิดก็มีได้เป็นผู้กระทำผิดอีกเช่นเดียวกัน

ข้อสันนิษฐานความรับผิดตามมาตรา 433 ถึง 437 จึงเป็นข้อสันนิษฐานว่ามีความรับผิดเกิดขึ้นแล้ว โดยไม่ต้องอาศัยการกระทำของบุคคลมาวินิจฉัยอีก ส่วนที่ว่าเป็นข้อสันนิษฐานที่เด็ดขาดหรือไม่ นั่น ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งแล้วแต่กฎหมายของแต่ละมาตราจะกำหนดให้เป็นข้อสันนิษฐานที่เด็ดขาดหรือไม่

สุภาษิตกฎหมาย

DOLO MALO PACTUM SE NON SERVATURUM

สัญญาที่ทำขึ้นโดยกลฉ้อฉล กฎหมายไม่รับบังคับให้

ตารางความรับผิดชอบเพื่อละเมิดในกรณีที่มีความเสียหายเกิดขึ้นจากทรัพย์สิน

เหตุแห่งความเสียหาย	ผู้รับผิดชอบ	ข้อแก้ตัวไม่ยอมรับผิด
น. 433 ตั๋ว - ความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดจากตั๋ว น. 434 โรงเรือน สิ่งปลูกสร้าง ต้นไม้ ก่อไฟ - ก่อสร้างไว้ใช้รูดคอปหรือ - บำรุงรักษาไว้ไม่เพียงพอ	1. ผู้รับเสียงรับรักษา 2. เจ้าของ - คนใดคนหนึ่งรับผิดชอบไม่ใช่ทั้งสอง - ถ้ามีผู้รับเสียงรับรักษา เจ้าของไม่ต้องรับผิด ถ้าไม่มีผู้รับเสียงรับรักษา เจ้าของต้องรับผิด 1. ผู้ครอง 2. เจ้าของ - ผู้ครองต้องรับผิดชอบ ถ้าผู้ครองแก้ตัวไม่ต้องรับผิด ได้ เจ้าของต้องรับผิดชอบ - ไม่มีกฎหมายมาให้เจ้าของอ้างข้อแก้ตัว	1. ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่การเล็งดูตามชนิด วัสดุ พฤติการณ์ของสัตว์แล้ว หรือ 2. ความเสียหายนั้นต้องเกิดขึ้นอยู่ดี แม้จะไม่ได้ใช้ความระมัดระวังตามข้อ 1. แล้ว - ข้อแก้ตัวมี 2 ข้อเท่านั้น การที่มีการรื้อหรือขั้วสัตว์ โดยบุคคลหรือสัตว์อื่นไม่เป็นข้อแก้ตัวให้พ้นความรับผิดชอบผู้เสียหาย (เว้นแต่จะเข้า 2 ข้อนี้ด้วย) ใช้ความระมัดระวังตามสมควรเพื่อป้องกันความเสียหายนั้นแล้ว
น. 436 ของคกहनหรือสิ่งขวางจากโรงเรือน น. 437 ยานพาหนะอันเคลื่อนด้วยกำลังเครื่องจักรกล ทรัพย์สินตราขาย โดยสภาพของสัตว์ทรัพย์สิน โดยความมุ่งหมายที่จะใช้ โดยอาคารกลไกของทรัพย์สิน	บุคคลผู้อยู่ในโรงเรือน 1. ผู้ควบคุม 2. ผู้ครอง 3. เจ้าของ - เจ้าของและผู้ครอบครองมิได้อยู่ในยานนั้น ผู้ควบคุมรับผิดชอบเพียงคนเดียว - เจ้าของหรือผู้ครอบครองอยู่ในยานฯ นั้นด้วย ทั้งสองต้องรับผิดชอบด้วย	ไม่มีกฎหมายกำหนดให้แก้ตัว 1. เหตุสุจริต 2. เป็นความผิดของผู้เสียหาย

ความรับผิดในความเสียหายที่เกิดจากสัตว์

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 433 บัญญัติว่า “ถ้าความเสียหายเกิดขึ้นเพราะสัตว์ ท่านว่าเจ้าของสัตว์หรือบุคคลผู้รับเลี้ยงรักษาไว้แทนเจ้าของจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ฝ่ายที่ต้องเสียหายเพื่อความเสียหายอย่างใดๆ อันเกิดแต่สัตว์นั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าคนได้ใช้ความระมัดระวังอันสมควรแก่การเลี้ยงการรักษาตามชนิดและนิสัยของสัตว์หรือตามพฤติการณ์อย่างอื่น หรือพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายนั้นย่อมจะตั้งเกิดขึ้นทั้งที่ได้ใช้ความระมัดระวังถึงเพียงนั้น

อนึ่ง บุคคลผู้ต้องรับผิดชอบดังกล่าวมาในวรรคต้นนั้น จะใช้สิทธิไล่เบียดเอาแก่บุคคลผู้ที่เราหรือยั้วสัตว์นั้น โดยละเมิด หรือเอาแก่เจ้าของสัตว์อื่นอันมาเราหรือยั้วสัตว์นั้นๆ ก็ได้”

“If damage is caused by an animal, the owner or the person who undertakes to keep the animal on behalf of the owner, is bound to compensate the injured party for any damage arising therefrom, unless he can prove that he has exercised proper care in keeping it according to its species and nature or other circumstances, or that the damage would have been occasioned notwithstanding the exercise of such care.

The person responsible under the foregoing paragraph may exercise a right of recourse against the person who has wrongfully excited or provoked the animal or against the owner of another animal which has caused the excitement or provocation.

กฎหมายมิได้จำกัดความคำว่า “สัตว์” ไว้ว่าอย่างไร ดังนั้นสัตว์ทั้งปวงไม่ว่าเป็นสัตว์ใหญ่หรือสัตว์เล็ก สัตว์ดุร้ายหรือสัตว์เชื่อง จึงถือได้ว่าอยู่ในความหมายของมาตรานี้ทั้งสิ้น และความเสียหายนั้นไม่ว่าจะเป็นความเสียหายแบบใด ผู้เสียหายย่อมเรียกร้องได้ ข้อสำคัญอยู่ที่ว่าสัตว์นั้นต้องมีเจ้าของหรือผู้รับเลี้ยงรักษาด้วย

ความเสียหายซึ่งเกิดขึ้นเพราะสัตว์นั้น แยกพิจารณาได้ 2 กรณี คือ

1. สัตว์ทำให้เกิดความเสียหายเอง เช่น สัตว์วิ่งไล่กัดเขา หรือทำลายทรัพย์สินผู้อื่น
2. มนุษย์กระทำให้เกิดความเสียหายโดยสัตว์ กรณีที่สัตว์ก่อเหตุความเสียหายนั้น บางครั้งอาจเกิดขึ้นเพราะมนุษย์เป็นผู้ทำให้เกิดขึ้นก็ได้ หากสัตว์ก่อความเสียหายโดยมีมนุษย์เป็นผู้บังคับ

ควบคุมดูแลอยู่ในขณะนั้น ไม่ว่าจะเป็นการบังคับควบคุมโดยจิตใจหรือประมาทเลินเล่อก็ไม่ถือว่าเป็นความเสียหายซึ่งเกิดขึ้นจากสัตว์ เช่น คนขับรถม้า บังคับม้าโดยประมาทปราศจากความระมัดระวัง เป็นเหตุให้ม้าวิ่งไปชนผู้อื่นเสียหาย ถือว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นเกิดจากการกระทำของคนขับรถม้า มิใช่เพราะสัตว์ (แต่หากข้อเท็จจริงเปลี่ยนเป็นว่า คนขับรถม้าพยายามบังคับม้าจนเต็มความสามารถ แต่บังคับไม่อยู่ โดยสัตว์เพร็ดไปเอง และทำให้เกิดความเสียหายขึ้น เช่นนี้จึงเรียกว่าเป็นความเสียหายอันเกิดจากสัตว์)

เมื่อสัตว์ทำให้เกิดความเสียหายแล้ว ไม่ว่าจะเกิดความเสียหายโดยสัตว์ทำต่อตัวผู้เสียหายโดยตรง เช่น สุนัขกัดได้รับบาดเจ็บ หรือวิ่งไล่กัดเป็นเหตุให้ผู้เสียหายวิ่งหนีแล้วหกล้มได้รับบาดเจ็บ หรือม้าเตะผู้เสียหาย หรือทำต่อทรัพย์สินของผู้เสียหาย เช่น สุนัขกัดเสื้อผ้าหรือสายไฟฟ้าขาด ก็ถือว่าเป็นความเสียหายเพราะสัตว์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 433 ได้

- ผู้รับผิดชอบเพื่อละเมิดในความเสียหายซึ่งเกิดจากสัตว์

เมื่อความเสียหายเกิดจากสัตว์ ผู้ที่จะต้องรับผิดชอบใช้คำสินไหมทดแทนคือเจ้าของหรือผู้รับเลี้ยงรับรักษาไว้แทนเจ้าของ

1. เจ้าของ หมายถึงผู้มีกรรมสิทธิ์ในสัตว์แม้ว่าเจ้าของจะมีได้ยึดถือครอบครองสัตว์นั้นอยู่หรือแม้ว่าจะเลี้ยงสัตว์โดยวิธีปล่อยให้สัตว์เป็นอิสระตามธรรมชาติของมัน เช่น ผีงนก ปลา ซึ่งปล่อยให้อยู่โดยมีได้ขังอยู่ในกรงหรือในบ่อน้ำ ก็ยังถือว่าเป็นเจ้าของอยู่ ปัญหาอาจเกิดขึ้นได้ว่าหากเกิดความเสียหายเพราะสัตว์แล้ว ไม่มีใครยอมรับความเป็นเจ้าของ เช่น อ้างว่าไม่ได้หวงกันไว้แล้ว หรืออ้างว่าสัตว์หนีหายไปนานแล้ว หรือมาอยู่เอง สมมุติว่า ก. เลี้ยงและเป็นเจ้าของสุนัข ขณะนั้นสุนัขเป็นโรคขี้เรื้อน ก. ไม่อยากเลี้ยงสุนัขนั้นต่อไปจึงไล่สุนัขออกจากบ้าน แต่สุนัขนั้นกลับมาอีก ก.ไม่ให้เข้าในบ้านและไม่ได้ให้อาหารด้วย สุนัขคงอยู่นอกบ้านและสุนัขได้ไปกัด ข. ดังนี้ ข. จะฟ้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 433 ได้หรือไม่

ปัญหานี้ศาลอเมริกัน ได้วินิจฉัยโดยให้พิจารณาว่าสัตว์ที่มีชีวิตเติบโตขึ้นได้รับการเลี้ยงดูเพาะพันธุ์ขึ้นในหลังคาบ้านของมนุษย์และโดยการปฏิบัติของเขานั้น ย่อมเป็นสัตว์มีเจ้าของ และผู้

เป็นเจ้าของก็คือผู้เลี้ยงดูนั่นเอง⁶⁵ ศาลและนักกฎหมายไทยก็ดูจะยึดหลักทำนองเดียวกัน คือถือหลักว่าให้ที่อยู่อาศัยแก่สัตว์ขณะเดียวกันก็ต้องให้อาหารเลี้ยงดูด้วย ดังนั้นการวินิจฉัยว่าผู้ใดเป็นเจ้าของสัตว์อันควรต้องรับผิดชอบหรือไม่นั้น จึงน่าจะใช้เหตุผลสองประการดังกล่าว มิใช่ดูเพียงเขามีกรรมสิทธิ์และสถานะสิทธินั้นหรือยัง

2. **ผู้รับเลี้ยงรับรักษา** หมายถึงผู้รับเลี้ยงหรือรักษาสัตว์ในขณะที่สัตว์ก่อความเสียหายแก่ผู้อื่น อันเป็นการดูแลสัตว์ไปแทนเจ้าของไม่ว่าจะดูแลช่วงระยะเวลาสั้นหรือยาวเพียงใด และการดูแลนั้นจะได้รับมอบหมายจากเจ้าของสัตว์หรือไม่ก็ได้ เช่น ผู้เช่า ผู้ยืม ผู้รับขน ผู้รับฝาก สัตวแพทย์ เป็นต้น มีข้อสังเกตว่าลูกจ้างหรือคนรับใช้มีหน้าที่ดูแลเลี้ยงดูสัตว์นั้น ถือว่าเป็นเพียงการเลี้ยงดูแทนเจ้าของชั่วคราว เป็นการเลี้ยงดูตามคำสั่งบังคับบัญชาของนายจ้าง จึงไม่ถึงว่าลูกจ้างเป็นผู้รับเลี้ยงรับรักษา แต่ถ้าเป็นการรับจ้างเลี้ยงสัตว์ ซึ่งแสดงว่าขณะนั้นอยู่ในความควบคุมดูแลของผู้รับจ้างเลี้ยง ความครอบครองย่อมตัดขาดจากเจ้าของชั่วคราวในขณะที่จ้าง ผู้รับจ้างจึงเป็นผู้รับเลี้ยงรับรักษาตามความหมายนี้ได้

- **ความรับผิดชอบระหว่างเจ้าของกับผู้รับเลี้ยงรับรักษา**

มาตรา 433 กำหนดว่าให้เจ้าของหรือผู้รับเลี้ยงรับรักษารับผิด แสดงว่าให้คนใดคนหนึ่งรับผิดชอบไม่ใช่ทั้งสองคนรับผิดชอบร่วมกัน เนื่องจากผู้ใกล้ชิดสัตว์มากที่สุดอยู่ที่ผู้รับเลี้ยงรับรักษาซึ่งจะต้องใช้ความระมัดระวังในการดูแล ดังนั้น ผู้รับเลี้ยงรับรักษาสัตว์ไว้แทนเจ้าของจึงต้องรับผิดชอบ (ฎีกาที่ 889/2510) หากไม่มีผู้รับเลี้ยงรับรักษาสัตว์นั้น เจ้าของก็ต้องรับผิดชอบ เพราะหน้าที่เลี้ยงและรักษาย่อมเป็นของเจ้าของเอง

---

⁶⁵ จิต เศรษฐบุตร, "กฎหมายของประเทศที่ประมวล", หน้า 156.

- **ข้อยกเว้นความรับผิด**

เมื่อสัตว์ก่อความเสียหายต่อบุคคลอื่น เจ้าของหรือผู้รับเลี้ยงรับรักษาจะต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายนั้น แต่มีข้อยกเว้นไม่ต้องรับผิดชอบอยู่ 2 กรณี คือ

1. พิสูจน์ได้ว่าคนได้ใช้ความระมัดระวังอันสมควรแก่การเลี้ยงการรักษาดูแลตามชนิดและนิสัยของสัตว์แล้ว “ชนิด” หมายความว่าประเภทของสัตว์ “นิสัย” หมายความว่านิสัยหรือสันดานตามธรรมชาติของสัตว์ เช่น กระต่ายมีนิสัยไม่ดุร้าย เสียมมีนิสัยสันดานดุร้าย “ตามพฤติการณ์” หมายถึงพฤติการณ์ ประกอบข้อเท็จจริงในขณะนั้น สัตว์บางชนิดอยู่ในสถานที่หนึ่งอาจเป็นสัตว์เชื่อง แต่ในอีกสถานที่หนึ่งอาจกลายเป็นสัตว์ดุได้ พฤติการณ์ที่จะเห็นได้ ก็คือเหตุการณ์ภายนอกนั่นเอง

ความระมัดระวังที่จะพิสูจน์ได้ ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงตามชนิดและนิสัยหรือพฤติการณ์นั้น ๆ ฎ.2488/2523 สุนัขหลบหนีออกไปได้ขณะจำเลยเปิดประตู สุนัขจึงออกไปกัดโจทก์ได้แสดงว่าจำเลยมิได้ใช้ความระมัดระวังอันสมควรในการเลี้ยงดูสุนัข จำเลยต้องชดใช้ค่าเสียหายให้โจทก์รวมทั้งทดแทนความตกใจและทุกข์ทรมานด้วย

2. พิสูจน์ได้ว่าความเสียหายย่อมต้องเกิดขึ้นทั้งที่ได้ใช้ความระมัดระวังเพียงนั้น⁶⁶ การพิสูจน์เช่นนี้อาจแยกพิจารณาได้เป็น 2 กรณีคือ

ก. เป็นความผิดของผู้เสียหายเอง หมายความว่า ผู้เสียหายเป็นฝ่ายผิดจึงเกิดความเสียหายเช่นนั้นขึ้น ไม่ว่าจะมีความผิดโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อก็ตาม เช่น สัตว์ดุขังกรงไว้ ผู้เสียหายเอนิ้วเข้าในกรง หรือผู้เสียหายเดินไม่ระวังไปเหยียบหางสุนัขสุนัขเจ็บจึงกัด อนึ่ง หากความเสียหายซึ่งเป็นความผิดของผู้เสียหาย นั้น มีความผิดของเจ้าของหรือผู้รับเลี้ยงหรือรับรักษาเป็นเหตุก่อให้เกิดความเสียหายด้วย ผู้เสียหายอาจอ้างมาตรา 442 ขอแบ่งภาระความรับผิดตามส่วนมากน้อยก็ได้

ข. เหตุสุดวิสัย หมายความว่า ความเสียหายเกิดขึ้นเพราะมีเหตุสุดวิสัยที่ไม่อาจป้องกัน แม้จะใช้ความระมัดระวังเพียงใดก็ย่อมไม่สามารถป้องกันมิให้เกิดเหตุเช่นนั้นได้ เช่น

---

⁶⁶ ท่าน อาจารย์ จิต เศรษฐบุตร มีความเห็นว่า ข้อพิสูจน์ข้อนี้ เป็นการพิสูจน์ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นมิได้เป็นผลของความผิด คือ ขาดหลักเกณฑ์เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล (ดู จิต เศรษฐบุตร , "กฎหมายที่ต้องใช้ประมวล", หน้า 169

เกิดภัยธรรมชาติ น้ำท่วมเมืองฉับพลัน จระเข้ซึ่งเจ้าของเลี้ยงไว้ในบ่อหลุดไปตามน้ำ ออกไปก่อความเสียหายแก่ผู้อื่น หรือจูงม้าไปตามถนนหลวง เกิดฟ้าผ่าลงมาตรงหน้า ม้า ม้าตื่นตกใจวิ่งเพรีดเข้าไปเหยียบผู้คนและสิ่งของ ผู้อื่นเสียหาย เป็นต้น อนึ่ง ความเสียหายบางกรณีอาจคาดหมายได้ว่าจะเกิดขึ้น แต่ยังไม่กระทำได้ แม้จะเกิดความเสียหายมีเหตุสุดวิสัยก็อ้างเหตุสุดวิสัยเป็นข้อแก้ตัวให้ตนพ้นผิดไม่ได้ เช่น เจ้าของม้าจูงม้าไปตามถนนหลวง มีรถยนต์ขับเฉียดไปมา ม้าจึงตื่นตกใจ เจ้าของม้าอ้างเหตุสุดวิสัยไม่ได้ เพราะพึงคาดหมายได้ว่าขี่ม้าไปตามถนน ม้าอาจตื่นตกใจเพราะรถได้

ปัญหาว่าหากเจ้าของหรือผู้รับเลี้ยงรับรักษาก็ดี เป็น “ผู้ไม่รู้สำนึกในการกระทำ” เช่น เด็กไร้เดียงสาหรือผู้วิกลจริตถึงขนาดไม่รู้สำนึกตัวเอง เขาจะต้องรับผิดชอบตามมาตรานี้หรือไม่ ผู้เขียนมีความเห็นว่า มาตรานี้ถูกกำหนดขึ้นเพื่อหาตัวผู้รับผิดชอบ มิใช่หาตัวผู้กระทำผิด ดังนั้นความที่ “ผู้ไม่รู้สำนึกในการกระทำทำละเมิดไม่ได้” จึงไม่ใช่ข้ออ้างที่จะยกขึ้นแก้ตัวว่าตนไม่ต้องรับผิดชอบ ใดๆก็ดี ข้อเท็จจริงนี้ยังไม่มีคำพิพากษาศาลฎีกาตัดสินไว้แต่อย่างใด

อนึ่ง มาตรา 433 เป็นบทสันนิษฐานความผิดของเจ้าของหรือผู้รับเลี้ยงรับรักษาสัตว์ ดังนั้น เจ้าของหรือผู้รับเลี้ยงรับรักษาจึงมีหน้าที่ต้องพิสูจน์เพื่อให้พ้นความรับผิดว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่การเลี้ยงการรักษามาตามชนิดและนิสัยของสัตว์หรือตามพฤติการณ์อย่างอื่น หรือพิสูจน์ว่าความเสียหายนั้นย่อมจะต้องเกิดมีขึ้นทั้งที่ได้ใช้ความระมัดระวังถึงเพียงนั้นแล้ว จะพิสูจน์ถึงเหตุอื่นมาเป็นข้ออ้างให้ตนพ้นผิดย่อมไม่ได้

ฎ. 867/2492 ช้างของจำเลยตกมันเต็มที ถ้าได้ยินเสียงคนเป็นอาละวาดทันที ช้างของจำเลยพ่นพานในหมู่บ้านกว่า 20 วัน จำเลยเฝ้าดูแลในเวลากลางวันห่าง ๆ เพราะเข้าใกล้ไม่ได้ ส่วนเวลากลางคืนหาได้เฝ้าดูแลไม่ ปรากฏว่าช้างของจำเลยทำร้ายนางพร้อมถึงตาย จำเลยจึงใช้วิธียิงฆ่าช้างและจับได้ จะว่าจำเลยได้ใช้ความระมัดระวังอันสมควรแก่การเลี้ยงตามชนิดและนิสัยของสัตว์ไม่ได้ ศาลล่างทั้งสองพิพากษาให้จำเลยรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนชอบแล้ว

ฎ. 591/2510 การที่ผู้เลี้ยงกระบือผูกกระบือเดินไปในทางที่ไม่ใช่ทางสำหรับกระบือเดินและเข้าไปใกล้บ้านที่มีกระบืออื่นผูกมัดอยู่ซึ่งอาจเป็นเหตุให้กระบือคู้นั้นวิ่งเข้าไปชนกระบือที่ผูกมัดอยู่ได้ ดังนั้นเป็นการกระทำโดยประมาทปราศจากความระมัดระวังตามนิสัยของบุคคลที่เลี้ยงสัตว์คู้

- สิทธิไล่เบียด

กรณีที่สัตว์ทำความเสียหายต่อผู้อื่น นอกจากจะเกิดความไม่ระมัดระวังในการดูแลและสัตว์ของเจ้าของหรือผู้รับเลี้ยงแล้ว ความเสียหายยังอาจเกิดขึ้นได้จากการที่มีบุคคลอื่นมาเร้าหรือยั่วสัตว์ทำความเสียหายได้ มาตรา 433 วรรคสองจึงได้ให้สิทธิแก่ผู้ที่ต้องรับผิดชอบตามวรรคแรก ในการไล่เบียดเอาตัวมาเร้าหรือยั่วสัตว์หรือเจ้าของสัตว์ที่ มาเร้าหรือยั่วสัตว์ได้

ดังนั้น การนำมาตรา 433 วรรคสองมาใช้บังคับนั้น ต้องฟังข้อเท็จจริงให้ได้ความว่าเจ้าของหรือผู้รับเลี้ยงรับรักษาสัตว์นั้นมีความรับผิดชอบต่อผู้เสียหายตามมาตรา 433 วรรคแรกอยู่แล้ว กล่าวคือเมื่อสัตว์ทำความเสียหายแล้ว ผู้ที่ต้องรับผิดชอบไม่สามารถแก้ตัวได้ว่าตนใช้ความระมัดระวังในการเลี้ยงดูแลรักษาหรือความเสียหายต้องเกิดขึ้นอยู่ดี เช่น ก.เลี้ยงสุนัขคุโดยไม่ได้ลั่นโซ่หรือขังไว้ในกรง ข.แก๊งค์ทางสุนัข ทำให้สุนัขตกใจกระโดดเข้ากีด ค. ซึ่งเดินผ่านมาพอดี เช่นนี้ ก. ย่อมต้องมีความรับผิดชอบต่อ ค. แต่ ก. ก็สามารถไล่เบียด ข. ในความเสียหายที่ตนได้ชดใช้ให้แก่ ค. ไปได้ เพราะ ข. เป็นผู้ที่มาเร้าหรือยั่วสัตว์โดยละเมิด ตามมาตรา 433วรรคสอง

แต่หากเป็นกรณีที่ผู้มาเร้าหรือยั่วสัตว์จึงทำให้สัตว์ทำความเสียหาย โดยเจ้าของหรือผู้รับเลี้ยงรับรักษาสัตว์ไม่มีความรับผิดชอบตามมาตรา 433 วรรคแรกแล้ว ความรับผิดชอบของผู้มาเร้าหรือยั่วสัตว์นั้นย่อมไม่ใช่กรณี ตามมาตรา 433 วรรคสอง หากแต่ผู้เสียหายต้องเรียกร้องกับผู้มาเร้าหรือยั่วสัตว์นั้นเองตามหลักกฎหมายละเมิดทั่วไปในมาตรา 420 เช่น ก. เลี้ยงสุนัขคุไว้ในกรง ข. แก๊งค์จุดไฟให้ลุกไหม้ในกรง ทำให้สุนัขตกใจพุ่งกรงออกมา และเหยียบทรัพย์สินของ ค. เสียหาย ค. ย่อมเรียกร้องค่าเสียหายจาก ก. ไม่ได้ เพราะ ก. ไม่ต้องรับผิดชอบตามมาตรา 433 แต่ ค. เรียกร้องจาก ข. ผู้ทำให้เกิดความเสียหายโดยตรงได้

อย่างไรก็ตาม บุคคลผู้จะถูกไล่เบียดตามมาตรา 433 วรรคสองนั้น จะต้องกระทำโดยมีเจตนาเร้าหรือยั่วสัตว์ด้วย หากไม่มีเจตนาดังกล่าว เจ้าของหรือผู้รับเลี้ยงรับรักษาซึ่งได้รับผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายไปแล้ว ก็ย่อมไม่มีสิทธิไล่เบียดบุคคลผู้มาเร้าหรือยั่วสัตว์นั้นแต่อย่างใด ฎ.1006/2510 ลูกจ้างของจำเลยติดข้างพียงของโจทก์ โจทก์เอาข้างของคนไปทำงาน ลูกจ้างของจำเลยเข้าใจว่าโจทก์จะนำข้างไปเสียจากตน จึงวิ่งไล่แทงโจทก์ แม้การกระทำของโจทก์เป็นการยั่วลูกจ้างของจำเลย แต่โจทก์ก็มีได้มีเจตนาเร้าหรือยั่วแต่อย่างใด ดังนั้นเมื่อลูกจ้างทำความเสียหายแก่โจทก์ในขณะนั้น จำเลยก็ต้องรับผิดชอบ

ฎ. 2625/2526 ป. ผู้เลี้ยงโคแทนจำเลยปล่อยโคขึ้นไปกินหญ้าบนไหล่ถนนอันเป็นทางหลวงระหว่างจังหวัดโดยอิสระ ไม่ผูกเชือกหรือจับจูงไว้ เป็นการปล่อยปละละเลยไม่ระมัดระวังดูแลสัตว์ตามสมควร เพราะถนนไม่ใช่ที่เลี้ยงสัตว์สาธารณะ จำเลยทั้งสองจึงเป็นฝ่ายประมาทก่อน แต่การที่ ค. เห็นโคเดินอยู่ข้างถนนแล้วยังขับขีรถจักรยานยนต์เข้าใกล้และบีบแตร เป็นเหตุให้โคตกใจและขวิดรถจักรยานยนต์ ทำให้ ค. ถึงแก่ความตาย ถือได้ว่าเป็นความประมาทของ ค. ส่วนหนึ่งด้วย

คำถามท้ายบท

ข้อ 1 แดงเลี้ยงสุนัขตัวหนึ่ง เนื่องจากสุนัขกักคนอยู่เป็นประจำ แดงจึงไล่สุนัขออกจากบ้านโดยไม่ประสงค์ที่จะเลี้ยงสุนัขดังกล่าวอีกต่อไป สุนัขดังกล่าวจึงนอนผอมโซอยู่ริมรั้วนอกบ้าน และหาเศษอาหารกินตามกองขยะต่าง ๆ พอดตกค่ำก็มานอนอยู่ริมรั้วบ้านของแดง ต่อมาอีก 4-5 วันขณะที่สุนัขนอนอยู่ริมรั้ว นายมีเดินผ่านมาจึงถูกสุนัขกัดเอา จนได้รับบาดเจ็บ นายมีจะฟ้องให้นายแดงรับผิดชอบในทางละเมิดได้หรือไม่

ธงคำตอบ

หลักกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 433

วินิจฉัย นายแดงไม่ต้องรับผิดชอบต่อบุคคลใด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 433 เรื่องความเสียหายเกิดจากสัตว์เพราะเมื่อนายแดงไล่สุนัขออกจากบ้าน และไม่ประสงค์เลี้ยงสุนัขดังกล่าวอีกต่อไปแล้ว นายแดงจึงมิใช่เจ้าของหรือผู้รับเลี้ยงรับรักษาสุนัขตามนัย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 433 ดังกล่าวมา สุนัขดังกล่าวจึงเป็นสุนัขไม่มีเจ้าของ นายมีจึงไม่อาจฟ้องร้องนายแดงโดยอาศัยเหตุแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 433 ได้

อย่างไรก็ดี การที่นายแดงไล่สุนัขออกจากบ้าน ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าสุนัขดังกล่าวเป็นสุนัขกักคนอยู่เป็นประจำ ซ้ำยังมานอนอยู่ริมรั้วบ้านตน เป็นที่คาดหมายโดยวิญญูชนทั่วไปได้ว่า สุนัขดังกล่าวอาจทำความเสียหาย เป็นอันตรายแก่ผู้คนที่เดินผ่านไปมา การกระทำของนายแดงดังกล่าวจึง

อาจกล่าวได้ว่าเป็นการขาดความระมัดระวังรอบคอบโดยพฤติการณ์ เพราะหากคนไม่ประสงค์ที่จะเลี้ยงดูสุนัขอีกต่อไป ก็ควรจะใช้วิธีการอื่นที่ดีกว่านี้ ซึ่งจะไม่เป็นอันตรายต่อบุคคลอื่น กรณีจึงถือได้ว่านายแดงกระทำการโดยประมาทเลินเล่อ ทำให้นายมีได้รับความเสียหาย นายมีจึงสามารถฟ้องร้องให้นายแดงรับผิดชอบได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420

ข้อ 2. นายสดเปิดร้านขายอาหารทะเลได้สั่งปูทะเลเป็น ๆ ตัวใหญ่มาขายโดยใช้เชือกมัดไว้ไม่ให้ปูหนี วันหนึ่งเชือกซึ่งมัดปูไว้ซึ่งเก่าและเปื่อยมากแล้วได้หลุดออก ปูได้หนีไปที่ถนน และได้หนีเอาเด็กหญิงจุ่มซึ่งกำลังเดินเล่นอยู่ได้รับบาดเจ็บเลือดไหลทั้งไม่ยอมปล่อย เด็กหญิงจุ่มร้องไห้ด้วยความเจ็บปวด นางแจ่ม มารดาของเด็กหญิงจุ่มได้ยินเสียงร้องของลูกสาวจึงวิ่งออกมาดูเห็นปูทะเลหนีบเท้าของลูกสาวตนเองอยู่จึงใช้ไม้ตีปูตาย ดังนี้ นายสดและนางแจ่มจะต้องรับผิดชอบอย่างไรหรือไม่

ธงคำตอบ

หลักกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 433 และ 450 วรรค 3

วินิจฉัย กรณีตามปัญหาถือได้ว่านายสดเป็นเจ้าของสัตว์ และการที่นายสดได้ใช้เชือกซึ่งเก่าและเปื่อยมากแล้วมัดปูทะเลไว้เช่นนั้น จนปูทะเลสามารถหลุดหนีออกไปได้ ถือได้ว่านายสดขาดความระมัดระวังในการเลี้ยงรักษาโดยพฤติการณ์ กรณีเช่นนี้นายสดจึงต้องรับผิดชอบชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่เด็กหญิงจุ่มในความเสียหายที่เกิดจากสัตว์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 433

กรณีนางแจ่มใช้ไม้ตีปูตาย ถือได้ว่านางแจ่มได้ทำลายทรัพย์สินเพื่อป้องกันภัยเอกชน อันเกิดแก่เด็กหญิงจุ่มบุตรสาวของตน โดยเป็นภัยอันมีมาโดยฉุกเฉิน เพราะตัวทรัพย์สินนั่นเองเป็นเหตุการที่นางแจ่มใช้ไม้ตีปูทะเล ซึ่งกำลังหนีบเท้าบุตรสาวไม่ยอมปล่อย ถือได้ว่าเป็นการกระทำพอสมควรแก่เหตุ กรณีเช่นนี้นางแจ่มจึงไม่ต้องรับผิดชอบชดเชยค่าสินไหมทดแทน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 450 วรรคสาม

ข้อ 3. ขวานำสุนัขและแสนรู้ของคนซึ่งผูกโซ่ไว้อย่างดี พาเดินเล่นออกกำลังกายตอนเช้าในบริเวณสวนสาธารณะแห่งหนึ่ง ขวากัดปวดท้องอุจจาระโดยกระทันหัน จึงผูกสุนัขของตนไว้อย่างดีกับต้น

ไม้บริเวณนั้น แล้วรีบไปทำธุระในส้วม ในระหว่างนั้นเขี้ยวก็นำสุนัขพาเดินเล่นอยู่เช่นกัน สุนัขของเขี้ยวเห็นสุนัขของขาวนอนอยู่เกิดอยากจะทำเล่นด้วยตามนิสัยสัตว์ จึงกระโดดวิ่งจะเข้าไปหาโดยที่นายเขี้ยวไม่ทันระวังตัวทำให้โซ่หลุดจากมือ สุนัขของนายเขี้ยวจึงวิ่งเข้าหาสุนัขของขาวและถูกสุนัขขาวกัดและพาดไปมาจนทำท่าว่าจะตาย เขี้ยวตัดสินใจใช้ไม้ตีสุนัขของขาวไปสองที จึงสามารถนำสุนัขของตนแยกออกมาได้ สุนัขของขาวขากหัก สุนัขของเขี้ยวบาดเจ็บสาหัสต้องรักษาพยาบาลอยู่เป็นเดือน ทั้งสองฝ่ายต่างเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนต่อกัน ถ้าท่านเป็นศาลจะตัดสินคดีนี้อย่างไร

ธงคำตอบ

หลักกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 433 และมาตรา 450 วรรคสาม ซึ่งเป็นกรณีความเสียหายเกิดจากสัตว์ และกรณีการป้องกันภัยเอกชนและภัยเกิดจากตัวทรัพย์สิน

วินิจฉัย กรณีดังกล่าวจึงถือว่าขาวเลี้ยงสุนัขของตนโดยใช้ความระมัดระวังตามสมควรตามชนิดและนิสัยของสัตว์และตามพฤติการณ์อย่างอื่นดีเพียงพอแล้ว เพราะแม้สุนัขของขาวจะเป็นสุนัขดุ แต่ขาวก็ได้ผูกและล่ามโซ่ไว้อย่างดี ไม่ปรากฏพฤติการณ์ที่แสดงถึงการขาดความระมัดระวังโดยพฤติการณ์ประการใด ประกอบกับเป็นความผิดของเขี้ยวเองที่มีไม้ตีความระมัดระวังในการจูงสุนัขของตนพาเดิน เป็นเหตุให้สุนัขหลุดไปจากมือและวิ่งไปหาสุนัขของขาวเอง ขาวจึงไม่ต้องรับผิดชอบตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 433

ส่วนเขี้ยวแม้จะอ้างได้ว่าตนเองทำสายทรัพย์สิน (สุนัข) ของขาว เพื่อป้องกันภัยเอกชน เพราะตัวทรัพย์สินนั้นเองเป็นเหตุตามกรณีของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 450 วรรค 3 ก็ตาม แต่กรณีดังกล่าวเห็นได้ว่าความเสียหายหรืออันตรายนั้นเกิดจากความผิดของเขี้ยวเอง เขี้ยวจึงต้องรับผิดชอบต่อขาวในกรณีสุนัขของขาวขากหัก

สุภาษิตกฎหมาย
CESSANTE CAUSA, CESSAT EFFECTUS
เมื่อเหตุระงับ ผลก็ระงับ

2. ความเสียหายอันเกิดจากโรงเรือน สิ่งปลูกสร้าง และต้นไม้ กอไผ่

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 434 บัญญัติว่า “ถ้าความเสียหายเกิดขึ้นเพราะเหตุที่โรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่นก่อสร้างไว้ชำรุดบกพร่องก็ดี หรือบำรุงรักษาไม่เพียงพอก็ดี ท่านว่าผู้ครองโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างนั้น ๆ จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน แต่ถ้าผู้ครองได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรเพื่อป้องกันมิให้เกิดเสียหายจะนั้นแล้ว ท่านว่าผู้เป็นเจ้าของจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน

บทบัญญัติที่กล่าวมาในวรรคก่อนนั้น ให้ใช้บังคับได้ตลอดถึงความบกพร่องในการปลูกหรือค้ำจุนต้นไม้หรือกอไผ่ด้วย

ในกรณีที่กล่าวมาในวรรคสองข้างต้นนั้น ถ้ายังมีผู้อื่นอีกที่ต้องรับผิดชอบในการที่ก่อให้เกิดเสียหายนั้นด้วยไซ้ ท่านว่าผู้ครองหรือเจ้าของจะใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ผู้นั้นได้”

“ If damage is caused by reason of the defective construction or insufficient maintenance of a building or other structure , the possessor of such building or structure is bound to make compensation ; but if the possessor has used proper care to prevent the happening of the damage, the owner is bound to make compensation.

The provisions of the foregoing paragraph apply correspondingly to defects in the planting or propping up of trees or bamboos.

If in the cases of the foregoing two paragraphs there is also some other person who is responsible for the cause of the damage , the possessor or owner may exercise a right of recourse against such person.”

● ทรัพย์ที่เป็นต้นเหตุความเสียหาย

1. โรงเรือน หมายถึงสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นบนดินหรือที่ได้ดิน เพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัยหรือประกอบกิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น บ้าน ตึกแถว โรงแรม อาคารชุด อาคารเรียน กระท่อม เป็นต้น และยังหมายความรวมถึงส่วนอื่นอันประกอบเป็นโรงเรือนด้วย เช่น ลิฟท์ เพดาน ฝ้าผนังห้อง กระจเบื้องหลังคา ปล่องไฟ สายล่อฟ้า หน้าต่าง เป็นต้น แต่อุปกรณ์และสิ่งประดับตัวโรงเรือน เช่น โคมไฟ ป้ายโฆษณา พัดลมติดเพดานหรือฝ้าผนัง ยังเป็นปัญหาถกเถียงกันอยู่ว่าเป็นส่วนประกอบของโรงเรือนหรือไม่

2. สิ่งปลูกสร้าง หมายถึง สิ่งปลูกสร้างใด ๆ ซึ่งมีไซโรงเรือน และมนุษย์ได้ปลูกสร้างขึ้น ดิดหรือเกี่ยวเนื่องกับที่ดิน ไม่ว่าจะเป็นการติดตังถาวรหรือชั่วคราว และมีได้จำกัดเฉพาะ อสังหาริมทรัพย์เท่านั้น เช่น กำแพง รั้วบ้าน ถนน ท่อน้ำ สะพาน นังร้าน สระ แพงลอย เป็นต้น แต่ ไม่รวมถึงสิ่งทีมนุษย์สร้างขึ้นให้เคลื่อนที่ได้ เช่น รถ เรือ แพ

2. ต้นไม้หรือกอไผ่ จะเป็นต้นไม้ยืนต้นหรือล้มลุกก็ได้ จะขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือมีการ ปลูกขึ้นโดยบุคคลใดก็ได้ ข้อสำคัญอยู่ที่ว่าต้นไม้หรือกอไผ่นั้นอยู่ในความดูแลครอบครองของ บุคคลหรือไม่เท่านั้น นอกจากนั้นความเสียหายตามมาตรา นี้ ยังรวมถึงความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดจากส่วนใดส่วนหนึ่งของต้นไม้หรือกอไผ่ด้วย เช่น ลำต้น กิ่ง ใบ ก้าน ดอก ราก เป็นต้น

ข้อสังเกต

ทรัพย์ที่ก่อให้เกิดความเสียหายซึ่งเป็นโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างนั้น ต้องเป็นสิ่งทีมนุษย์ สร้างขึ้น ทำขึ้นมาเอง มิใช่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติหรือสัตว์ทำขึ้น เช่น จอมปลวก หินย้อย ภูเขา (เว้น แต่มนุษย์จะสร้างสิ่งเหล่านั้นจำลองขึ้นได้เหมือนหรือคล้ายของจริง) ซึ่งแตกต่างกับกรณีที่เป็นต้นไม้หรือกอไผ่ ดังกล่าวแล้ว

● ผู้รับผิดชอบตามมาตรา 434

1. เจ้าของ หมายถึง ผู้มีกรรมสิทธิในทรัพย์ทีทำให้เกิดความเสียหาย การเป็นเจ้าของกรรม สิทธิ นั้น ไม่จำเป็นต้องถึงขนาดยึดถือครอบครองอยู่ในขณะเกิดเหตุ กรณีที่เจ้าของพักอาศัยอยู่และ ประกอบธุรกิจด้วยตนเองในโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้าง ถือว่าผู้นั้นเป็นทั้งเจ้าของและผู้ครอบครอง ไปในตัว และหากเจ้าของพักอาศัยอยู่แต่ให้ผู้อื่นประกอบธุรกิจอีกส่วนหนึ่งโดยแบ่งเนื้อที่ให้หรือ อาศัย ถือว่าผู้เช่าหรือผู้อาศัยนั้นเป็นผู้ครอบครองในส่วนนั้น แต่กรรมสิทธิยังคงอยู่ที่เจ้าของอยู่ ดัง นั้นเจ้าของก็เป็นทั้งผู้ครอบครองและเจ้าของไปด้วยในตัว (ฎีกาที 2140/2520)

2. ผู้ครอบ มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า “ผู้ครอบครอง” (Possessor) หมายถึง ผู้ยึดถือ ทรัพย์ในขณะที่เกิดความเสียหาย เป็นผู้ซึ่งมีอำนาจแท้จริงเหนือโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างนั้น โดย ได้รับความานาจจากเจ้าของ ไม่ว่าจะยึดถืออันจะยึดถือในฐานะแทนเจ้าของหรือยึดถืออย่างเจ้าของก็

ตาม ผู้เช่า ผู้อาศัยหรือผู้ดูแล ถือว่าเป็นผู้ครองตามมาตรานี้ได้ แต่ผู้มาขออาศัยหรือแขกมาพักชั่วคราวหรือคนในครอบครัว ไม่ถือว่าเป็นผู้ครอง

บทบัญญัติตามมาตรา 434 กำหนดให้ผู้ครองโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างเป็นผู้รับผิดชอบก่อนในเบื้องต้น หมายความว่า ถ้าโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างทั้งหลายเหล่านั้นมีผู้ครอบครองอยู่ในขณะนั้นผู้ครองต้องรับผิดชอบ ผู้ที่ครอบครองทรัพย์สินในขณะที่เกิดความเสียหาย ส่วนใหญ่มักจะเป็นผู้ที่มีสิทธิอยู่อาศัยในโรงเรือน หรือสิ่งปลูกสร้างนั้น หรืออาจจะเป็นผู้เช่าอยู่ หรือผู้ที่มีสิทธิเก็บกินตามกฎหมาย ถึงแม้ว่าในขณะที่เกิดเหตุขึ้น เขาก็มิได้อยู่ในโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างนั้นก็ตาม สาเหตุที่กฎหมายกำหนดให้ผู้ครองรับผิดชอบ ก็เพราะว่าผู้ครองเป็นผู้ที่มีหน้าที่จะต้องคอยดูแลและบำรุงรักษาทรัพย์สินที่ตนครอบครอง และเป็นผู้ที่แลเห็นความชำรุดบกพร่องได้ก่อนผู้อื่น

- **ข้อยกเว้นความรับผิดชอบของผู้ครอง**

กรณีที่ผู้ครองจะพ้นความรับผิดชอบได้นั้น ผู้ครองต้องพิสูจน์ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรเพื่อป้องกันมิให้เกิดความเสียหายนั้นแล้ว กรณีใดถือว่าสมควรแก่การระมัดระวังให้ดูข้อเท็จจริงเป็นเรื่อง ๆ ไป

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 553 กำหนดหน้าที่ของผู้เช่าให้มีหน้าที่ต้องสงวนทรัพย์สินที่เช่านั้นเสมือนกับที่วิญญูชนจะพึงสงวนทรัพย์สินของตนเอง และต้องบำรุงรักษาทั้งทำการซ่อมแซมเล็กน้อยด้วย หน้าที่ดังกล่าวนี้จึงเป็นหน้าที่ตามกฎหมายซึ่งผู้เช่ารวมตลอดถึงผู้ทรงสิทธิอาศัย (มาตรา 1409) และผู้ทรงสิทธิเก็บกิน (มาตรา 1424) พึงต้องกระทำ ส่วนหน้าที่ซ่อมแซมใหญ่นั้นเจ้าของทรัพย์สินต้องกระทำเอง ดังนั้น หากความเสียหายเกิดขึ้นเนื่องจากการชำรุดบกพร่องหรือขาดการบำรุงรักษาสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ ผู้ครองย่อมต้องรับผิดชอบต่อผู้เสียหายจะแก้ตัวว่าใช้ความระมัดระวังเพื่อป้องกันมิให้เกิดความเสียหายแล้วนั้น ย่อมฟังไม่ขึ้น อย่างไรก็ดีมิได้หมายความว่าผู้ครองจะหลุดพ้นจากความรับผิด หากความเสียหายเกิดจากความชำรุดบกพร่องอันจะต้องซ่อมแซมใหญ่ เพราะข้อแก้ตัวของผู้ครองนั้น คือแก้ตัวว่าตนระมัดระวังในการป้องกันมิให้เกิดความเสียหายแล้วเท่านั้น ผู้ครองจึงควรต้องแจ้งไปยังเจ้าของให้จัดการซ่อมแซมให้เรียบร้อย และเมื่อแจ้งไปแล้ว แม้ถึงว่าเจ้าของจะมีได้จัดการอย่างไรก็ตาม จนในที่สุดเกิดความเสียหายขึ้น ผู้ครองก็แก้ตัวให้ตนพ้นผิดไปได้ ความรับผิดในความเสียหายนั้นก็ต้องตกอยู่กับเจ้าของ

ข้อสังเกต

กฎหมายมิได้เปิดโอกาสให้เจ้าของแก่ตัวได้เช่นเดียวกับผู้ครอง ดังนั้นเจ้าของจะอ้างว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังมิให้เกิดความเสียหายแล้ว ย่อมไม่ได้ และแม้แต่จะอ้างว่าเป็นเหตุสุดวิสัยหรือความผิดของผู้เสียหาย กฎหมายก็มีได้ให้อำนาจให้แก่ตัวได้ นอกจากจะอ้างว่าความเสียหายมิได้เกิดจากการก่อสร้างไว้ชำรุดบกพร่องหรือบำรุงรักษาไม่เพียงพอ

• เหตุแห่งความรับผิด

ความเสียหายหรือเหตุแห่งความรับผิดเกิดขึ้นได้ 2 กรณีคือ

1. การก่อสร้างชำรุดบกพร่อง หมายถึง การปลูกสร้างไว้ไม่มั่นคงแข็งแรงเพียงพอแก่ความต้องการ เช่น วัสดุอุปกรณ์หรือแบบแปลนไม่เป็นไปตามกำหนด หรือก่อสร้างไว้ไม่ได้มาตรฐานหรือปลูกสร้างไว้ในที่อันสมควรทำให้เกิดความชำรุดบกพร่อง เป็นต้น กรณีที่มีการปลูกสร้างไว้ชำรุดบกพร่อง เช่น จ้างผู้อื่นสร้างบ้าน ผู้รับจ้างวางเหล็กเส้นหรือตอกเสาเข็ม ไม่ได้จำนวนในแบบแปลนเป็นเหตุให้บ้านทรุดพังลงมา ผู้ครองยอมแก่ตัวให้พ้นผิดได้ แต่เจ้าของยังคงต้องรับผิดชอบอยู่ดี อย่างไรก็ตาม กรณีเช่นนี้ก็คงเป็นเพียงความรับผิดแทนผู้ก่อสร้างบ้านชั่วคราวเท่านั้นเพราะกฎหมายให้สิทธิแก่เจ้าของหรือผู้มอบในการไล่เบียดเอาแก่ผู้เป็นต้นเหตุให้เกิดความเสียหายได้ (ตามมาตรา 434 วรรคท้าย) มีข้อสังเกตว่าหากผู้ที่ต้องถูกไล่เบียดตามมาตรา 434 วรรคท้าย เป็นผู้ที่ไม่อยู่ในฐานะจะชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้ เช่น ฐานะยากจน ผู้เป็นเจ้าของก็ต้องรับภาระแห่งความรับผิดไว้แต่เพียงผู้เดียว ยังอาจต้องรับภาระบางอย่างอันเกี่ยวข้องกับตัวทรัพย์สินนั้นด้วย

2. การบำรุงรักษาไม่เพียงพอ หมายความว่า การขาดการบำรุงรักษารวมตลอดถึงการดูแลมิให้เกิดความเสียหายด้วย เช่น ดินไม้บำรุงรักษาอย่างดี รดน้ำพรวนดิน ทำให้ดินไม้เจริญเติบโต กิ่งก้านแผ่ออกไปรุกล้ำบริเวณบ้านของผู้อื่น ก็ถือว่าเป็นการขาดการบำรุงรักษาดูแลในความหมายนี้ได้ หรือกระเบื้องหลังคาทำท่าจะตำพังลงมา ก็มีได้จัดการซ่อมแซมถือว่าไม่ควบคุมดูแลระมัดระวังหรือบำรุงรักษาไม่เพียงพอ

หากความเสียหายเกิดขึ้นจากเหตุอื่น นอกจากเหตุสองประการนี้ เช่น เหตุสุดวิสัย หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ตัวอย่าง พายุพัดหลังคาบ้านสภาพดีปลิว หรือดินไม้แข็งแรงโคนหักไปทำความเสียหายกับบุคคลอื่น ไม่ถือว่าความเสียหายเกิดจากการก่อสร้างไว้ชำรุดบกพร่องหรือ

บำรุงรักษาไม่เพียงพอ อย่างไรก็ตามถ้าฟังคำอธิบายได้ว่าจะเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ขึ้น แล้วไม่จัดการ
ระมัดระวังป้องกัน ก็ถือเป็นเหตุให้ต้องรับผิดชอบได้เช่นกัน จะอ้างเหตุสุดวิสัยไม่ได้ (ฎีกาที่ 636/2485)

ผู้มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา ๓๓ คือได้รับความเสียหายอันเกิดจากโรง
เรือน สิ่งปลูกสร้าง ต้นไม้ หรือกอไผ่ ไม่ว่าจะ เป็นความเสียหายในลักษณะใด ตัวอย่างเช่น บ้านพัง
ลงมาทับคน (ฎีกาที่ 2140/2520) ต้นไม้เอนล้มทับทรัพย์สินผู้อื่น (ฎีกาที่ 636/2485) ต้นมะม่วงแผ่กิ่ง
ก้านคลุมหลังคาเรือนผู้อื่น (ฎีกาที่ 1028/2525) ผนังหลังคาพังลงมาทับหลังคาตึกของในเรือนผู้อื่น
(ฎีกาที่ 2140/2520) อาคารเอนมาปะทะอาคารผู้อื่น (ฎีกาที่ 985/2497) ราวบันไดหัก ใบไม้ร่วงหล่น
ลงอุดตันในท่อระบายน้ำผู้อื่น ฯลฯ

ผู้เสียหายตามมาตรา ๓๓ อาจเป็นผู้ที่เข้ามาในโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างเพื่อประโยชน์
ของเจ้าของหรือผู้ครองทรัพย์ เช่น ช่างไฟฟ้า ช่างประปา ช่างแอร์ หรือเข้ามาโดยอาศัยสิทธิตาม
กฎหมายหรือสัญญา เช่น เจ้าพนักงานตำรวจ ผู้ซื้อทรัพย์ ผู้เช่าทรัพย์ หรือเข้ามาโดยไม่ชอบ⁶⁷ เช่น
การบุกรุกเข้ามา หรือเป็นขโมยเข้ามาลักของ ก็ยังถือว่าเป็นผู้เสียหายได้ แต่เจ้าของหรือผู้ครองก็อาจ
แบ่งส่วนความรับผิดชอบได้เพราะถือว่าผู้เสียหายเป็นผู้ผิดด้วย

ฎ. 985/2497 อาคารของจำเลยเอนปะทะอาคารของโจทก์ ทำให้อาคารของโจทก์เสียหายจำเลยต้อง
รับผิดชอบ เหตุที่ผู้เช่าอาคารของจำเลยไม่ยอมออกจากอาคารไม่เป็นข้อแก้ตัว

จำเลยทำละเมิดให้อาคารของโจทก์เสียหาย ปรากฏว่าไฟไหม้อาคารของโจทก์หมดไป
ในระหว่างฎีกา เหตุการณ์นี้ไม่ทำให้จำเลยพ้นความรับผิดชอบที่จะต้องใช้จ่ายค่าเสียหายแก่โจทก์

ฎ. 2140/2520 พายุที่พัดมาแรงตามฤดูกาล มิใช่ชนอกฤดูกาล หรือแรงกว่าปกติตามฤดูกาลไม่ใช่เหตุ
สุดวิสัย จำเลยเป็นเจ้าของอาคาร ให้เช่าอาคารแต่ยังใช้อาคารอยู่ ถือว่ายังครอบครองอาคารอยู่ ผนัง
หลังคาพังลงมาเพราะก่อสร้างไว้ชำรุดบกพร่องหรือบำรุงรักษาไม่เพียงพอทับหลังคาตึกและของใน
ตึกของโจทก์เสียหาย จำเลยต้องรับผิดชอบ

ฎีกาที่ 75/2538 ต้นสนที่อยู่ข้างถนนซึ่งเทศบาลจำเลยที่ 1 มีหน้าที่ดูแลสภาพผูกดวงแม้จะมีฝนตก
ปละฟ้าคะนองในวันเกิดเหตุ แต่ก็ยังเป็นฝนเล็กน้อยและปานกลางในช่วงสั้น ๆ และความเร็วลมก็

---

⁶⁷ ผู้เสียหายที่เข้ามาในโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างโดยไม่ชอบนี้ ยังมีความเห็นแตกต่างกันอยู่ว่าถือเป็นผู้เสียหาย
ตามมาตรา 434 หรือไม่

เป็นความเร็วลมปกติ การที่ต้นสนล้มลงทับรถยนต์โจทก์จึงไม่ใช่เกิดจากเหตุสุดวิสัยเนื่องจากสภาพอากาศแปรปรวน แต่ความบกพร่องของจำเลยที่ 1 ที่ไม่เคยขอมโค่นหรือกำจัดต้นสนเพื่อป้องกันมิให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น จำเลยที่ 1 จึงต้องรับผิดชอบ

ค่าเสียหายเพราะเหตุที่โจทก์ต้องทุพพลภาพตลอดชีวิตโดยระบบประสาทไม่สามารถควบคุมการขับถ่ายได้ เสียสมรรถภาพทางเพศและไม่สามารถเดินได้กับค่าเสียหายที่โจทก์ต้องทนทุกข์ทรมานจากการทุพพลภาพตลอดชีวิตเป็นค่าเสียหายอันมิใช่ตัวเงินทั้งสองกรณี อันเนื่องมาจากเหตุที่ต่างกัน จึงแยกจำนวนให้ชดใช้ตามเหตุที่แยกออกจากกันเป็นแต่ละเหตุได้

- **ทางแก้อ่อนจะเกิดความเสียหายจากโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้าง**

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 435 บัญญัติว่า “บุคคลใดจะประสบความเสียหายอันพึงเกิดจากโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่นของผู้อื่น บุคคลผู้นั้นชอบที่จะเรียกให้จัดการตามที่จำเป็นเพื่อบำบัดปัดป้องอันตรายนั้นเสียได้”

“A person who is threatened with an injury from a building or other structure belonging to another is entitled to require the latter to take necessary measures for averting the danger.

โดยหลักแล้วกฎหมายละเมิดจะให้ความสนใจเฉพาะกรณีที่มีความเสียหายเกิดขึ้นแล้วเท่านั้น โดยมุ่งที่จะเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย แต่มาตรา 435 นี้ถือเป็นบทบัญญัติพิเศษซึ่งเป็นวิธีการป้องกันก่อนจะเกิดความเสียหาย กล่าวคือถ้าบุคคลใดจะประสบความเสียหายอันเกิดจากโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้าง โดยที่ยังไม่มีความเสียหายเกิดขึ้นเลย ก็ยังมีสิทธิในการเรียกให้เจ้าของหรือผู้ครองนั้น ๆ จัดการตามที่จำเป็นได้ โดยอาจเป็นการเรียกร้องซึ่งใช้สิทธิโต้แย้งต่าง ๆ หรือให้กระทำการป้องกันอันตรายนั้น ข้อสำคัญคืออันตรายที่จะเกิดขึ้นนั้นต้องมีลักษณะที่น่ากลัวว่าจะเกิดอันตราย (ภัยอันตรายอันใกล้จะถึง) อนึ่ง บุคคลซึ่งมีสิทธิตามมาตรา 435 จะเป็นใครก็ได้ซึ่งจะประสบภัยจากโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้าง แม้ว่าจะมิใช่เจ้าของหรือผู้ครองอสังหาริมทรัพย์ข้างเคียงก็ตาม

มีข้อสงสัยกันว่ามาตรา 435 มิได้กล่าวถึงผู้จะประสบภัยอันเกิดจากต้นไม้หรือกอไผ่ด้วย จึงมีปัญหาว່ว่าจะนำมาตรา 435 มาใช้เป็นประโยชน์ในเหตุนี้ด้วยได้หรือไม่ และประเด็นเช่นว่านี้ก็ยังไม่

ไม่ปรากฏคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยไว้แต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม นักวิชาการส่วนมากจะเห็นว่าน่าจะนำมาตรานี้มาใช้ได้กับกรณีของต้นไม้หรือกอไผ่ด้วย โดยอาศัยมาตรา 4 วรรคสาม แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาปรับใช้ในฐานะที่มาตรา 435 เป็นบทใกล้เคียงอย่างยิ่ง

คำถามในประเด็นตามมาตรา 434

ข้อ 1. นายสีเช่าที่ดินของนายสาเพื่อปลูกบ้านอาศัย ที่ดินที่เช่ามีต้นมะม่วงของนายสาซึ่งมีอายุมากแล้วอยู่ต้นหนึ่ง ต้นมะม่วงเอนล้มเข้าไปในที่ดินของนายสอนซึ่งอยู่ติดกัน และมีทีท่าว่าจะหักโค่นลงมาถ้าเกิดมีลมพายุพัดมารุนแรง นายสอนเคยแจ้งให้นายสีตัดต้นมะม่วง นายสีได้ขออนุญาตนายสาเพื่อจะตัด แต่นายสาไม่ยินยอมอ้างว่าต้นมะม่วงมีผลตก ควรรอให้เก็บผลมะม่วงเสียก่อนจึงค่อยตัดโค่นทิ้ง วันหนึ่งมีลมพายุพัดมา ต้นมะม่วงจึงโค่นล้มไปทับหลังคาบ้านของนายสอนเสียหาย นายสอนจะฟ้องร้องผู้ใดให้รับผิดชอบได้บ้าง

ธงคำตอบ

หลักกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 434

วินิจฉัย นายสีเป็นผู้ครองต้นมะม่วง ตามหลักทั่วไปนายสีจะต้องรับผิดชอบมีความเสียหายเกิดจากต้นไม้ในความครอบครองของตน ซึ่งมีสาเหตุมาจากความบกพร่องในการปลูกหรือค้ำจุนต้นไม้ นั้น กรณีตามปัญหาถือได้ว่าสาเหตุจากความเสียหายเป็นเพราะความบกพร่องในการค้ำจุนต้นมะม่วง เพราะต้นมะม่วงมีอายุมากแล้ว ซ้ำยังเอนล้มเข้าไปในที่ดินของคนอื่น มีทีท่าว่าจะโค่นล้มลงมาได้หากมีลมพายุพัดผ่านมา สมควรที่จะต้องดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใด หรือหากจำเป็นต้องตัดทิ้งไปก็จะต้องกระทำ การที่มีลมพายุพัดผ่านมาแล้วต้นมะม่วงล้มลง จึงจะอ้างว่าเป็นเหตุสุดวิสัยมิได้ อย่างไรก็ตามนายสีมิใช่เจ้าของต้นมะม่วง ผู้เป็นเจ้าของคือนายสา และข้อเท็จจริงฟังได้ว่านายสีได้ดูแลระมัดระวังพอสมควรแล้ว เพราะได้ขออนุญาตต่อนายสาที่จะตัดต้นมะม่วงทิ้ง แต่นายสาไม่ยินยอม นายสีผู้ครองต้นไม้จึงไม่ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น กรณีเช่นนี้ความรับผิดชอบจะตกแก่ผู้เป็นเจ้าของคือนายสา ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 434 นายสอนฟ้องให้นายสารับผิดชอบได้เพียงผู้เดียว

3. ความเสียหายจากของตกหล่นหรือทิ้งขว้าง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 436 บัญญัติว่า “บุคคลผู้อยู่ในโรงเรียนต้องรับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดเพราะของตกหล่นจากโรงเรียนนั้น หรือเพราะทิ้งขว้างของไปตกในที่อันมิควร”

An occupier of a building is responsible for the damage arising from things which fall from it or are thrown into an improper place.

ความรับผิดตามมาตรานี้ เป็นความรับผิดเด็ดขาดของผู้ที่อยู่ในโรงเรียน ในกรณีที่ไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้ก่อให้เกิดความเสียหาย จึงแตกต่างกับความรับผิดตามหลักทั่วไปของการละเมิดตามมาตรา 420 ซึ่งสามารถรู้ตัวผู้ที่ทำให้ของตกหล่นหรือทิ้งขว้างได้อยู่แล้ว เช่น ก. ทำของตกหล่นจากหน้าต่างบ้านของตนถูกศีรษะของ ข. โดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อก็ตาม ก. ย่อมมีความรับผิดตามมาตรา 420 แต่หากมีของตกหล่นมาจากโรงเรียน ซึ่ง ก. เป็น “ผู้อยู่ในโรงเรียน” และไม่สามารถทราบได้ว่าผู้ใดเป็นผู้ทำของตกหล่น ผู้เสียหายย่อมเรียกร้องโดยอาศัยมาตรา 420 ไม่ได้ แต่สามารถฟ้องร้องต่อ ก. ในฐานะ “ผู้อยู่ในโรงเรียน” ตามมาตรา 436 ได้

คำว่า “บุคคลอยู่ในโรงเรียน” ต้นร่างภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Occupier” แปลว่า person having to right to reside จึงหมายความว่า บุคคลผู้อยู่ในโรงเรียน หมายความว่าผู้ที่อยู่ในฐานะควบคุมดูแล หรือในลักษณะเป็นหัวหน้าครอบครัวเท่านั้น ไม่รวมถึงบุคคลทุกคนที่อยู่ในโรงเรียน และมีได้หมายความถึงเจ้าของโรงเรียนด้วย เว้นเสียแต่เจ้าของจะเป็น “ผู้อยู่ในโรงเรียน” นั้น บุคคลที่เป็นเพียงผู้อาศัย คนใช้ หรือแขกที่มาเยี่ยมเยือนหรือมาอาศัยชั่วคราว ไม่ใช่ผู้อยู่ในโรงเรียนตามความหมายของมาตรานี้ แต่หากเจ้าของสร้างแฟลตให้คนเช่า ซึ่งผู้เช่าอาจทิ้งของใด ๆ ลงบนที่ดินของผู้อื่นที่อยู่ติดกัน แม้เจ้าของจะครอบครองและอยู่อาศัยในแฟลต แต่ได้มีผู้เช่าแยกเป็นส่วนตัดไปแล้ว เจ้าของก็ไม่ต้องรับผิด ผู้อยู่ในโรงเรียนเป็นส่วนตัดคือ ผู้เช่าแฟลตต้องรับผิดตามมาตรา 436 (ฎีกาที่ 1687/2518)

- เหตุแห่งความเสียหาย

1. เกิดจากของตกหล่นจากโรงเรียน

2. เกิดจากการทิ้งขว้างของไปตกในที่อันมิควร

ข้อสังเกต

1. “ของ” ที่ตกหล่นหรือทิ้งขว้างจะเป็นอะไรก็ได้ แต่ไม่รวมถึงส่วนประกอบของโรงเรียนชำรุดบกพร่องและพังลงมา ตามมาตรา 434
2. “ของ” ต้องตกหล่นหรือทิ้งขว้างจาก “โรงเรียน” เท่านั้น หากทิ้งขว้างหรือตกหล่นจากสิ่งอื่น เช่น รถยนต์ หรือเรือ ย่อมไม่อยู่ในบังคับมาตรา 436 (โรงเรียนมีความหมายเช่นเดียวกับโรงเรียนในมาตรา 343)
3. การ “ตกหล่น” หมายถึง การตกจากที่สูงมาซึ่งต่ำและก่อให้เกิดความเสียหาย โดยจะตกหล่นมาโดยธรรมชาติ เช่น ลมพัด หรือบุคคลทำให้เกิด เช่น วางของไว้ในที่หมิ่นเหม่จนรับน้ำหนักของไว้ไม่ได้ หรือสัตว์วิ่งชนของตกหล่นก็ได้ โดยผู้เสียหายจะอยู่ที่ใด ไม่สำคัญ อยู่ในหรือนอกโรงเรียนก็ได้
4. การ “ทิ้งขว้าง” หมายถึงการกระทำของบุคคลที่ตั้งใจทิ้งขว้างของ (ไม่หมายความถึงตั้งใจหรือประมาทเลินเล่อในการทำละเมิด) จะทิ้งขว้างไปตกที่ใดก็ได้แต่ต้องไปตกในที่อันมิควร หากเป็นที่อันควรทิ้งขว้างได้ เช่น กองขยะ หรือถังขยะ ก็ไม่อยู่ในเกณฑ์ต้องรับผิดชอบตามมาตรานี้
5. ผู้อยู่ในโรงเรียนจะต้องรับผิดชอบ ตามมาตรา 436 ในกรณีที่มีการทำของตกหล่นหรือทิ้งขว้าง ซึ่งหมายถึง การที่หาตัวผู้กระทำผิดไม่ได้จึงให้ผู้อยู่ในโรงเรียนรับผิดชอบ โดยผู้นั้นอาจจะเป็นผู้ทำเองหรือไม่ได้ทำก็ได้ หากข้อเท็จจริงปรากฏชัดว่า บุคคลใดเป็นผู้กระทำของตกหล่นหรือทิ้งขว้างแล้ว บุคคลนั้นย่อมเป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบตามหลักกฎหมายละเมิด มาตรา 420 ไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยถึงมาตรา 436
6. กฎหมายมิได้กำหนดให้ผู้อยู่ในโรงเรียนมีสิทธิพิสูจน์แก้ตัวในข้อ ไม่ต้องรับผิดชอบ

คำถามประเด็นตามมาตรา 436

ข้อ 1. ชาวบ้านเจียวอาศัย ชาวได้จัดงานวันเกิด โดยได้เชิญ ฟา อิ่ง เขียด และกบ เพื่อนหลายคนให้มาร่วมงาน ขณะที่ทุกคนกำลังดื่มสุราสนุกสนานกันอย่างเต็มที่อยู่นั้น มีเพื่อนของชาวซึ่งไม่ทราบว่าเป็นใครได้ขว้างแก้วเหล้าลงไปที่ท้องถนนด้วยความคึกคะนองถูกศีรษะของแดงแตกขณะเดียวกันฟ้าเกิดปวดอุจจาระ จึงเข้าห้องส้วมชักโครก ปรากฏว่าไม่รอนั่งซึ่งร้าวและจะหักอยู่นานแล้วท่อน้ำหนักของฟ้าไม่ได้ จึงหักออกจากกันทำให้ก้นของฟ้าได้รับบาดเจ็บ แดงและฟ้าจะฟ้องร้องบุคคลใดให้รับผิดชอบได้บ้าง

ธงคำตอบ

หลักกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 434 และ มาตรา 436 เรื่องความรับผิดชอบกรณีโรงเรือน สิ่งปลูกสร้าง รวมทั้งของตกหล่นและทิ้งขว้าง

วินิจฉัย ชาวในฐานะผู้อยู่ในโรงเรือนต้องรับผิดชอบ จากกรณีมีการทิ้งขว้างสิ่งของไปตกในที่อันไม่สมควรตามมาตรา 436 กรณีที่มีเพื่อนของชาวขว้างปาแก้วเหล้าลงไปด้วยความคึกคะนอง แม้จะปรากฏว่าเพื่อนของชาวทำละเมิดแต่เมื่อไม่ทราบว่าเป็นคนทำ ชาวในฐานะผู้อยู่ในโรงเรือนจึงต้องรับผิดชอบต่อแดง

ชาวต้องรับผิดชอบต่อฟ้ากรณีที่ไม้อรงนั่งชักโครกหัก โดยถือว่าชาวเป็นผู้ครองโรงเรือนตามมาตรา 434 และความเสียหายเกิดจากขาดการบำรุงรักษาทรัพย์สิน ซึ่งเป็นหน้าที่ของชาวผู้เช่าต้องกระทำ เพราะเป็นการซ่อมแซมเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

ข้อ 2. ประสพธิ์จัดงานเลี้ยงฉลองปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิตขึ้นที่บ้านของตนโดยเชิญเพื่อนฝูงมาในงานเป็นจำนวนมาก ขณะดื่มสุรากันอยู่บนระเบียงบ้าน สุเทพเพื่อนซึ่งประสพธิ์เชิญมาในงานเลี้ยง เกิดเมาสุราได้ปาขวดเบียร์ไปถูกศีรษะดำ ซึ่งกำลังเดินอยู่ที่ถนนได้รับบาดเจ็บ ขณะเดียวกันสุรณเพื่อนของประสพธิ์ได้มาช่วยทำกับข้าว ได้เทน้ำร้อนในกะทะทิ้งข้ามรั้วบ้านของประสพธิ์เข้าไปในที่ดินของประสพธิ์ซึ่งปล่อยเป็นที่รกร้างว่างเปล่าซึ่งประสพธิ์ใช้เป็นที่ทิ้งเศษอาหารอยู่เป็นประจำ

เพ็ญสุขนั้ของรวยมาหาเศษอาหารกินบริเวณนั้น จึงถูกน้ำร้อนลวกได้รับบาดเจ็บ ให้ท่านวินิจฉัยว่า
คำและรวยจะฟ้องผู้ใดให้รับผิดชอบในทางละเมิดได้บ้าง เพราะเหตุใด

ชงคำตอบ

หลักกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 และ 436

วินิจฉัย

คำฟ้องสุเทพให้รับผิดชอบตาม ป.พ.พ. มาตรา 420 ได้ เพราะสุเทพกระทำโดยจงใจให้ผู้อื่นได้
รับความเสียหายต่อร่างกาย ย่อมเป็นละเมิดและต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทน กรณีนี้ประสิทธิ์
เจ้าของบ้านไม่ต้องรับผิดชอบในกรณีที่ทิ้งขี้หรือสิ่งของตกหล่นตามมาตรา 436 เพราะกรณีเช่นนี้ความ
เสียหายเกิดจากการกระทำโดยจงใจของสุเทพ ซึ่งต้องรับผิดชอบโดยหลักทั่วไปอยู่แล้ว

สุชนไม่ต้องรับผิดชอบต่อรวยที่สุนัขได้รับบาดเจ็บ เพราะสุชนได้ทิ้งขี้ของไปโดยปกติ
วิสัย มิได้กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อแต่อย่างใด ขณะเดียวกันการทิ้งขี้ของสุชนก็ไม่
ต้องรับผิดชอบตามมาตรา 436 เพราะถือว่าเป็นการทิ้งขี้ไปตกในที่อันสมควร กรณีเช่นนี้ประสิทธิ์ใน
ฐานะเจ้าของบ้านเป็นผู้อยู่ในโรงเรือนก็ไม่ต้องรับผิดชอบตามมาตรา 436 เช่นเดียวกัน

4. ความเสียหายอันเกิดจากยานพาหนะที่เดินด้วยเครื่องจักรและทรัพย์สินอันตราย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 437 บัญญัติว่า “บุคคลใดครอบครองหรือควบคุมดูแลยานพาหนะอย่างใด ๆ อันเดินด้วยเครื่องจักรกล บุคคลนั้นจะต้องรับผิดชอบเพื่อการเสียหายแต่ยานพาหนะนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการเสียหายนั้นเกิดแต่เหตุสุดวิสัย หรือเกิดเพราะความรับผิดชอบของผู้นั้นเอง

ความข้อนี้ให้ใช้บังคับได้ตลอดถึงบุคคลผู้มิไว้ในครอบครองของตนซึ่งทรัพย์สินเป็นของเกิดอันตรายได้โดยสภาพ หรือโดยความมุ่งหมายที่จะใช้ หรือโดยอาการกลไกของทรัพย์สินนั้นด้วย”

A person is responsible for injury caused by any conveyance propelled by mechanism which is in his possession or control , unless he proves that the injury results from *force majeure* or fault of the injured person.

The same applies to the person who has in his possession things dangerous by nature or destination or on account of their mechanical action.”

มาตรานี้ถือได้ว่าเป็นความรับผิดเด็ดขาด (Strict Liability) ของกฎหมายละเมิดอีกมาตราหนึ่ง ซึ่งต้องการคุ้มครองผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจากทรัพย์สินบางประเภท อันมีลักษณะที่น่าจะเป็นอันตรายต่อปวงชนทั่วไปได้ บทบัญญัติของมาตรานี้จึงมีความแตกต่างจากกรณีที่เป็นความรับผิดเพื่อละเมิดอันเกิดจากบุคคลกระทำตามมาตรา 420 เพราะมิใช่เรื่องที่ต้องมีการกระทำของบุคคลโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ และมีเรื่องที่บุคคลใช้ยานพาหนะหรือทรัพย์สินอันตรายเป็นเครื่องมือในการกระทำละเมิด ผู้เสียหายซึ่งไม่สามารถพิสูจน์ถึงความรับผิดโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อตามหลักทั่วไปของเรื่องละเมิดได้นั้น ย่อมอาศัยมาตรา 437 นี้ขึ้นอ้างเพื่อสันนิษฐานความรับผิดของผู้ครอบครองหรือควบคุมดูแลยานพาหนะหรือทรัพย์สินอันตรายได้ เนื่องจากมาตรานี้ถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ผู้ถูกฟ้องจะอ้างว่าตนไม่ต้องรับผิดเพราะมิได้กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ย่อมไม่ได้

ความเสียหายจากทรัพย์สินตามมาตรา 437 มี 2 ประเภทคือ

1. ยานพาหนะอันเคลื่อนด้วยเครื่องจักรกล
2. ทรัพย์สินอันตราย

ยานพาหนะที่เคลื่อนด้วยเครื่องจักรกล

ยานพาหนะที่ระบุไว้ตามมาตรา 437 จะต้องเป็นยานพาหนะที่เคลื่อนด้วยเครื่องจักรกลเท่านั้น ยานพาหนะอื่นที่ไม่เคลื่อนด้วยเครื่องจักรกลไม่อยู่ในความหมายของมาตรานี้ การเคลื่อนด้วยเครื่องจักรกลของยานพาหนะ อาจเป็นเครื่องยนต์ เครื่องไฟฟ้า กำลังไอน้ำ หรือพลังงานปรมาณูก็ได้ จะเดินโดยทางน้ำ ทางบก ทางอากาศก็ได้ แต่ถ้ายานพาหนะนั้นเคลื่อนด้วยกำลังแรงของมนุษย์ เช่น รถจักรยาน 2 ล้อ รถลาก หรือเดินด้วยกำลังแรงธรรมชาติ เช่น เรือใบ หรือเดินด้วยกำลังแรงของสัตว์ เช่น รถม้า เกวียน สิ่งเหล่านี้ไม่ถือว่าเป็นยานพาหนะตามความหมายของมาตรา 437

• ทรัพย์สินอันตราย

ทรัพย์สินอันตรายตามมาตรา 437 วรรคสอง แบ่งได้เป็น 3 ประเภทคือ

1. ทรัพย์สินอันตรายโดยสภาพ ได้แก่ทรัพย์สินที่เกิดอันตรายแก่ร่างกาย แก่ชีวิตทรัพย์สินได้ โดยสภาพของตัวทรัพย์สินเอง เช่น กระแสไฟฟ้า (ฎีกาที่ 1869/2492, 987/2517, 883/2518, 179/2522) น้ำมันเบนซิน (ฎีกาที่ 408/2478, 241/2516) น้ำกรด (ฎีกาที่ 963/2467) ลูกระเบิด แก๊ส เป็นต้น
2. ทรัพย์สินอันตรายโดยความมุ่งหมายที่ใช้ ได้แก่ ทรัพย์สินโดยสภาพของมันเองไม่เกิดอันตราย แต่โดยการใช้ทำให้เกิดอันตรายขึ้น เช่น อาวุธปืนที่บรรจุกระสุนในลำกล้อง บัองไฟ พลุ สารเคมีต่าง ๆ ยาฆ่าแมลง เป็นต้น
3. ทรัพย์สินอันตรายโดยอาการกลไกของทรัพย์สิน หมายถึงพวกเครื่องจักรกลต่าง ๆ ซึ่งไม่ใช่ยานพาหนะตามมาตรา 437 วรรคแรก แต่มีอาการกลไกจักรกลที่มีอยู่ในตัวเอง เช่น เครื่องจักรต่าง ๆ เลื่อย จักรไส ชิงช้าสวรรค์ เรือเหาะ สไลเดอร์ เครื่องตัดกระดาษ รถตัดดินที่จอดอยู่กับที่แต่เดินเครื่องยกด้วยกลไก เป็นต้น ทรัพย์สินเหล่านี้จะมีสภาพเป็นทรัพย์สินอันตรายในขณะที่กำลังมีอาการกลไกอยู่ หรือเครื่องกลไกนั้นกำลังทำงานอยู่

ความเสียหายที่เกิดขึ้นคือ “ความเสียหายอย่างใด ๆ” อันเกิดจากยานพาหนะหรือทรัพย์สินอันตรายนั้น ดังนั้น ไม่ว่าจะเสียหายในเรื่องใดก็อยู่ในความหมายของมาตรานี้ มักเข้าใจกันว่าความเสียหายตามมาตรา 437 จะต้องเป็นเรื่องที่ถูกรถชนหรือเฉี่ยว หรือน้ำกรดทำให้หน้าเสียโฉม ซึ่งเป็นความเสียหายจากทรัพย์สินตามมาตรา 437 อย่างเด่นชัด แต่แท้จริงแล้วไม่เป็นเช่นนั้น เพราะความเสียหายอย่างใดก็ตาม ซึ่งเกิดจากทรัพย์สินดังกล่าวเป็นต้นเหตุแล้ว ถือว่าอยู่ในมาตรานี้ทั้งสิ้น เช่น ยางระเบิด กระเด็นใส่ผู้อื่น กระชกรถแตกหล่นถูกคนโดยสารในรถ สิ่งของที่รถบรรทุกอยู่ตกลงไปทับผู้อื่น ข้างรถไปในถนนที่มีน้ำขังทำให้น้ำกระเด็นถูกคนเดินทางเท้า เป็นต้น

● **ผู้รับผิดชอบตามมาตรา 437**

มาตรา 437 กำหนดให้ผู้ครอบครองหรือควบคุมดูแลยานพาหนะหรือทรัพย์สินอันตรายนั้นต้องรับผิดชอบ (เว้นแต่จะพิสูจน์แก้ตัวได้) ในกรณีที่มีทั้งผู้ครอบครองและผู้ควบคุมดูแลทรัพย์สินที่ก่อให้เกิดความเสียหายนั้น บุคคลนั้นก็ต้องรับผิดชอบทั้งคู่ เช่น เจ้าของรถยนต์ให้คนที่มาสมัครงานทดลองขับรถยนต์ก่อนรับเข้าเป็นลูกจ้าง โดยเจ้าของนั่งไปด้วย คนขับประมาทเลนเล่อทำให้บุคคลอื่นได้รับความ

เสียหาย เจ้าของฐานะผู้ครอบครองและคนขับฐานะผู้ควบคุมยานพาหนะต้องร่วมกันรับผิดชอบ (ฎีกาที่ 912/2477) อย่างไรก็ตาม ฎีกาที่กำหนดให้ผู้รับผิดชอบตามมาตรา 437 คือผู้ครอบครองและควบคุมเท่านั้น ดังนั้นเจ้าของทรัพย์สินจึงไม่ต้องรับผิดชอบ (เว้นแต่จะอยู่ในฐานะผู้ครอบครองด้วย) บุคคลคนเดียวอาจอยู่ในฐานะเจ้าของ ผู้ครอบครอง และผู้ควบคุมพร้อมกันได้ เช่น เจ้าของขับรถยนต์ด้วยตนเอง เป็นต้น หรือบุคคลแต่ละคนต่างคนต่างฐานะกันก็ได้ เช่น เจ้าของรถยนต์ให้รถแก่ผู้อื่นเช่าไป และผู้เช่าวานให้เพื่อนขับรถให้ กรณีที่ทรัพย์สินเกิดความเสียหายในขณะที่มีผู้ควบคุมคนเดียว ผู้ควบคุมย่อมรับผิดชอบแต่ผู้เดียว แต่หากมีทั้งผู้ครอบครองและผู้ควบคุม ก็ต้องรับผิดชอบทั้งสองคน (ฎีกาที่ 2850/2523)

“ผู้ครอบครอง” หมายถึง ผู้ยึดหรือถือครอบครองยานพาหนะในขณะที่เกิดความเสียหายโดยปกติได้แก่เจ้าของหรือผู้ครอบครองแทนเจ้าของ เช่น ผู้ยืม ผู้เช่า แต่บุคคลเหล่านี้จะต้องครอบครองทรัพย์สินอยู่ในขณะเกิดความเสียหายนั้นด้วย (มิใช่มีเพียงแต่สิทธิครอบครองโดยมิได้ครอบครองตามความจริง) เช่น เจ้าของรถยนต์ซึ่งให้เช่าให้ยืมไปหรือถูกคนร้ายลักขโมยไปย่อมไม่ใช่ผู้ครอบครอง หรือเจ้าของเมาสูรานอนหลับอยู่ในรถยนต์ มีเพื่อนมาขับรถไปธุระแล้วชนผู้อื่นโดยละเมิด เจ้าของไม่ใช่ผู้ครอบครองตามมาตรา 437 (ฎีกาที่ 3076/2522) ผู้อาศัยนั่งในยานพาหนะก็ไม่ใช่ผู้ครอบครอง แต่คนร้ายที่ลักขโมยยานพาหนะไปชี้ ผู้ที่ร่วมกระทำผิดด้วยกันและนั่งไปด้วยย่อมเป็นผู้ครอบครองตามมาตรา 437 (ฎีกาที่ 1188/2502)

“ผู้ควบคุมดูแล” หมายถึง ผู้ขับยานพาหนะ ควบคุมดูแลให้เคลื่อนที่ไป เช่น คนขับรถยนต์ นายท้ายเรือยนต์ กัปตันเรือเดินทะเล นักบิน พนักงานนำร่องเรือเดินสมุทร (ฎีกาที่ 3088/2524) ผู้ควบคุมดูแลอาจเป็นผู้ครอบครองยานพาหนะด้วยก็ได้ เช่น เจ้าของรถยนต์ขับรถด้วยตนเอง ผู้เช่าเรือยนต์ขับเรือยนต์ด้วยตนเอง

ฎ. 3076/2522 เจ้าของรถเมาสูรานอนหลับอยู่ในรถ เพื่อนของเจ้าของรถขับรถไปธุระ รชนผู้อื่นโดยละเมิด เจ้าของไม่ใช่ผู้ครอบครองหรือควบคุมดูแลรถตามมาตรา 437

ฎ. 1486/2497 (ประชุมใหญ่) พลดำรวจลอบไขกุญแจรถยนต์ของกรมตำรวจไปจับจีบโดยผลการพลดำรวจเป็นผู้ครอบครองรถยนต์ กรมตำรวจมิได้ครอบครอง กรมตำรวจไม่ต้องรับผิดชอบแห่งละเมิดที่พลดำรวจขับรถไปชนผู้อื่นนอกหน้าที่

ฎ.1659/2513 (ประชุมใหญ่) ช. เดินไปตามทางเดิน มีเสาไฟฟ้าต้นหนึ่งล้มอยู่ ช. เดินไปถูกสายไฟฟ้าที่หย่อนเพราะเสาล้มนี้เข้า จึงถูกกระแสไฟฟ้าดูดถึงแก่ความตาย เมื่อสายไฟฟ้านั้นเป็นสายไฟฟ้าในช่วงที่ต่อจากหม้อวัดไฟเข้าไปในบ้านของ จ. ผู้ขอใช้ไฟและอยู่ในเขตที่ดินของ จ. และทางเดินที่ ช. เดินไปนั้นก็มิใช่ทางสาธารณะ เป็นแต่ทางเดินในที่ดินที่เจ้าของมิได้ห้ามมิให้ผู้หนึ่งผู้ใดใช้เดินผ่าน คังนี้ย่อมถือไม่ได้ว่า สายไฟฟ้าซึ่งเป็นทรัพย์สินอันเป็นของเกิดอันตรายได้โดยสภาพนั้นอยู่ในความครอบครองของการไฟฟ้า ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 437 วรรค 2 การไฟฟ้าจึงไม่ต้องรับผิดชอบต่อการที่ ช. ถูกกระแสไฟฟ้าดูดตาย

ฎ. 241/2516 ลูกจ้างของจำเลยนำเรือไปบรรทุกน้ำมันเบนซินจากคลังน้ำมันตามที่จำเลยใช้ เมื่อถ่ายน้ำมันเสร็จ ลูกจ้างของจำเลยแก้ไขเชือกผูกเรือ และติดเครื่องยนต์เพื่อนำเรือออกจากท่า จึงเกิดไฟไหม้น้ำมันในเรือ เรือลอยไปประทะทรัพย์สินของโจทก์ ไฟไหม้ทรัพย์สินของโจทก์เสียหาย เช่นนี้ความเสียหายเกิดขึ้นจากน้ำมันเบนซินซึ่งเป็นทรัพย์สินอันเกิดอันตรายได้โดยสภาพและอยู่ในความครอบครองของจำเลย จำเลยต้องรับผิดชอบเพื่อความเสียหายนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการเสียหายเกิดแต่เหตุสุดวิสัย หรือเกิดเพราะความผิดของโจทก์เอง เมื่อจำเลยนำสืบได้ความแต่เพียงว่า ลูกจ้างของจำเลยแก้ไขเชือกผูกเรือและติดเครื่องยนต์เรือได้ 5-10 นาที ก็เกิดการระเบิดและเกิดไฟไหม้ จำเลยจึงไม่พ้นความรับผิด

ฎ. 478/2513 จำเลยเป็นผู้จำหน่ายและครอบครองกระแสไฟฟ้าซึ่งพาดสายไปตามถนน มีหน้าที่ ๆ จะต้องระมัดระวังมิให้สายไฟฟ้าชำรุดบกพร่อง อันจะเกิดอันตรายแก่ประชาชน เมื่อจำเลยละเลยไม่ตรวจตราดูแลแก้ไขให้สายไฟอยู่ในสภาพที่อยู่ตลอดเวลาจนเกิดมีการตายเพราะถูกกระแสไฟฟ้าจึงไม่ใช่เหตุสุดวิสัย จำเลยจึงต้องรับผิด

ฎ. 529/2523 กระแสไฟฟ้าเป็นทรัพย์สินอันเกิดอันตรายได้โดยสภาพ ซึ่งการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจำเลยผู้ผลิตและจำหน่ายเป็นผู้มีไว้ในครอบครอง จะต้องรับผิดชอบเพื่อการเสียหายที่เกิดขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 437 การที่กระแสไฟฟ้าลัดวงจรไหม้ทรัพย์สินของโจทก์เพราะเหตุที่ต้นมะพร้าวอยู่ใกล้ชิดกับแนวเสาไฟฟ้า เป็นเหตุให้ทางมะพร้าวพาดไปถูกเสาไฟฟ้าเมื่อมีลมพัด มิใช่เหตุสุดวิสัย เพราะจำเลยอาจป้องกันได้ถ้าตัดต้นมะพร้าวหรือแจ้งให้โจทก์ตัดอันเป็นหน้าที่จำเลย ถือได้ว่าโจทก์ที่ส่วนทำความผิดก่อให้เกิดความเสียหายด้วยไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าจำเลยที่ 1 ทำผิด จำเลยที่ 1 จึงควรรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นเพียงครั้งหนึ่ง

ฎ. 1919/2523 จำเลยที่ 1 และที่ 2 เป็นสามีภรรยา เป็นเจ้าของบ้านที่เกิดเหตุซึ่งจำเลยจึงสายทองแดงเปลือยปล่อยกระแสไฟฟ้าไว้รอบบ้านแล้วไม่ดูแลสายไฟดังกล่าวอยู่ในสภาพเรียบร้อยเป็นเหตุให้สายไฟตกลงมาพาดหัว ผู้ตายไปยืนปัสสาวะริมรั้วจึงถูกกระแสไฟฟ้าดูดถึงแก่ความตาย ดังนี้จำเลยเป็นผู้ครอบครองทรัพย์สินซึ่งเป็นของเกิดอันตรายได้โดยสภาพ ต้องรับผิดชอบเพื่อความปลอดภัยอันเกิดแต่ไฟฟ้านั้น ส่วนจำเลยที่ 3 เป็นแต่เพียงผู้ดูแลบ้านเท่านั้น แม้จะเป็นผู้ว่าจ้างให้ช่างไฟมาเดินสายไฟดังกล่าว ก็มีโช้ผู้ครอบครองไฟฟ้านั้นจึงไม่ต้องรับผิดชอบ

ฎ. 2399/2523 จำเลยเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์รถยนต์คันเกิดเหตุ แต่ปรากฏจากคำฟ้องของโจทก์ว่าในขณะที่เกิดเหตุหญิงไม่ทราบชื่อเป็นผู้ขับขี่ยานยนต์คันเกิดเหตุ หญิงไม่ทราบชื่อจึงเป็นผู้ครอบครองรถยนต์คันเกิดเหตุ จำเลยไม่ได้ครอบครอง จำเลยไม่ต้องรับผิดชอบ

ฎ. 2850/2523 โจทก์ฟ้องว่าจำเลยที่ 2 ขับรถจำเลยที่ 1 โดยประมาทเป็นเหตุให้รถชนกันและโจทก์ได้รับความเสียหาย เมื่อจำเลยที่ 1 เป็นเจ้าของรถและนั่งไปกับรถด้วยในขณะที่เกิดเหตุ จึงถือได้ว่าจำเลยที่ 1 เป็นผู้ครอบครองรถ แม้ข้อเท็จจริงจะปรากฏในชั้นพิจารณาว่าจำเลยที่ 1 เป็นผู้ขับรถ ก็ไม่ทำให้จำเลยที่ 1 พ้นฐานะจากการเป็นผู้ครอบครองรถเพียงแต่เป็นผู้ขับรถเพียงแต่เป็นผู้ขับรถอีกฐานะหนึ่งด้วยเท่านั้น กรณีมีโช้เรื่องโจทก์นำสืบไม่สมฟ้องจำเลยที่ 1 จึงต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหาย

ฎ. 3081/2523 ผู้ที่นำยานพาหนะอันเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกลมาใช้ในทางมีหน้าที่ต้องตรวจสอบรักษาเปลี่ยนแก้ไขเครื่องจักรกลอยู่ในสภาพที่มั่นคงแข็งแรงใช้การได้ปลอดภัยเสมอ จำเลยไม่มีพยานแสดงว่าเหตุที่เรียกว่าเบรคแตกไม่มีใครอาจจะป้องกันได้แม้จะได้จัดการระมัดระวังตามสมควรแล้ว จึงอ้างเป็นเหตุสุดวิสัยไม่ได้

เนื่องจากมาตรา 437 เป็นบทสันนิษฐานของกฎหมายให้บุคคลต้องรับผิดชอบ จึงควรต้องพิจารณาหลักเกณฑ์ในเรื่องความเสียหายอันเกิดจากยานพาหนะอันเกิดด้วยเครื่องจักรกลว่ากรณีใดจึงต้องด้วยบทสันนิษฐานตามมาตรา 437

หลักเกณฑ์ความรับผิดชอบตามมาตรา 434 กรณียานพาหนะ

1. ยานพาหนะต้องเดินด้วยเครื่องจักรกล และความเสียหายต้องเกิดขึ้นในขณะที่ยานพาหนะ ๑ นั้นกำลังเดินด้วยเครื่องจักรกลอยู่ (ฎีกาที่ 828/2490 , 559/2520)

- (ก) ยานพาหนะจอดอยู่กับที่ ไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ แม้ว่าจะติดเครื่องจักรกลอยู่
- (ข) ยานพาหนะมิได้เดินด้วยเครื่องจักรในขณะที่เกิดความเสียหาย แต่เคลื่อนไหวเพราะเหตุอื่น เช่น รถยนต์เคลื่อนไหวจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำโดยมิได้ติดเครื่องไว้ ไม่อยู่ในหลักเกณฑ์

2. ความเสียหายเป็นผลโดยตรงซึ่งเกิดขึ้นจากยานพาหนะที่เดินด้วยเครื่องจักรกล

- (ก) ขับยานพาหนะบนถนนขรุขระมีน้ำขัง น้ำกระเซ็นใส่ผู้อื่น เป็นผลโดยตรง
- (ข) หุดยานพาหนะกระทันหัน ผู้โดยสารมาในรถได้รับบาดเจ็บ เป็นผลโดยตรง
- (ค) ขับเร็วด้วยความเร็ว คลื่นจากเรือยนต์พัดเรือข้ามลุ่ม เป็นผลโดยตรง (ฎีกา 122/2474)

(ข) ใช้รถจักรเก่าลากจูงตู้รถคนโดยสารและสินค้า เพิ่มปริมาณมากขึ้นกว่าเดิม ต้องแรงไฟและกำลังไอน้ำของตัวรถจักรเพิ่มขึ้น เป็นเหตุให้ลูกไฟและประกายไฟปลิวไปตามลมมาก ใหม้หลังคาบ้านที่อยู่ข้างทางรถไฟแล้วลุกลามต่อไปไหม้บ้านเรือนราษฎรเสียหายหลายหลัง เป็นผลโดยตรง (ฎีกาที่ 1300-1315/2499)

3. ความเสียหายต้องเกิดแก่บุคคล ทรัพย์สิน หรือยานพาหนะอื่นที่มิได้เดินด้วยกำลังเครื่องจักรกล

(ก) ความเสียหายเกิดขึ้นแก่ยานพาหนะที่เดินด้วยเครื่องจักรกลเหมือนกัน ไม่อยู่ในหลักเกณฑ์เพราะถือว่าต้องด้วยข้อสันนิษฐานกันทั้งคู่ ซึ่งตรงกับหลักที่ว่า ข้อสันนิษฐานที่ขัดกันย่อมถูกทำลายไปทั้งคู่ ดังนั้น หน้าที่นำสีบก็จะปฏิบัติตามหลักธรรมดา คือ ฝ่ายใดกล่าวอ้างฝ่ายนั้นมีหน้าที่นำสีบ

(ข) รถหรือเรือพ่วงโยงมากับรถหรือเรือที่ลากจูง ถือว่ารถหรือเรือที่ถูกลากจูงอยู่ในสภาพเท่ากับ รถหรือเรือที่เดินด้วยเครื่องจักรกล (ฎีกาที่ 858/2473) ดังนั้นเมื่อรถหรือเรือพ่วงเป็นต้นเหตุความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือทรัพย์สินของผู้อื่น ก็อยู่ในหลักเกณฑ์มาตรา 437 ได้

ข้อยกเว้นความรับผิดชอบมาตรา 437

เมื่อความเสียหายเกิดจากยานพาหนะที่เดินด้วยกำลังเครื่องจักรกล ผู้ครอบครองและผู้ควบคุมดูแลยานพาหนะนั้นจะต้องรับผิดชอบต่อผู้เสียหาย เว้นแต่พิสูจน์ได้ว่าความเสียหายนั้นเกิดแต่

เหตุสุดวิสัย หรือเกิดเพราะความผิดของผู้เสียหายเอง แต่จะพิสูจน์ว่าตนมิได้กระทำโดยประมาท เลินเล่อไม่ได้⁶⁸

มาตรา 437 อนุญาตให้นำสืบแก้ตัวได้ 2 ประการ คือ

1. เหตุสุดวิสัย คือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและให้ผลพิบัติซึ่งไม่มีใครอาจป้องกัน แม้ทั้งบุคคลต้องประสาหรือใกล้จะต้องประสาเหตุนั้นจะได้จัดการระมัดระวังตามสมควร อันพึงคาดหมายได้จากบุคคลในฐานะเช่นนั้น

ความสำคัญอยู่ที่ว่าจะเป็เหตุสุดวิสัยก็ต่อเมื่อไม่สามารถป้องกันได้ ถ้ายังสามารถป้องกันได้อยู่ก็ไม่ใช่เหตุสุดวิสัย และการจะเป็นเหตุสุดวิสัยหรือไม่ เพียงใด ส่วนใหญ่ก็จะดูข้อเท็จจริงเป็นเรื่อง ๆ ไป ว่าผู้ครอบครองหรือผู้ควบคุมดูแลนั้นสามารถป้องกันระมัดระวังได้เพียงใด ซึ่งศาลฎีกาเคยวินิจฉัยเกี่ยวกับเรื่องยานพาหนะไว้มีข้อสังเกตคือ

ก) ถ้าเป็นเรื่องเกิดจากอาการกลไกของรถยนต์นั่นเอง ศาลฎีกาไม่ถือว่าเป็นเหตุสุดวิสัย เช่น รถเบรคแตก ยางระเบิด ลูกหมากบังคับคันส่งหลุด น็อตคันส่งพวงมาลัยหลุด (ฎีกาที่ 634/2501) ไฟหน้ารถดับกระทันหัน (ฎีกาที่ 1444/2505) ฝากระโปรงครอบเครื่องยนต์หลุด (ฎีกาที่ 663/2518) ล้อรถยนต์หลุด (ฎีกาที่ 3471/2529)

ข) เกิดจากความผิดของผู้ครอบครองหรือควบคุมดูแลยานพาหนะ หรือเป็นส่วนตัวของบุคคลเหล่านี้ ไม่ถือว่าเป็นเหตุสุดวิสัย เช่น ขับรถไปโดยเบรคไม่ทัน (ฎีกาที่ 957/2510, 954/2510)

ปัจจุบันนี้แนววินิจฉัยของศาลฎีกายอมรับว่า เหตุที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ซึ่งบุคคลได้จัดการระมัดระวังตามสมควรแล้วก็ยังไมอาจป้องกันได้ เป็นเหตุสุดวิสัยเช่นเดียวกัน (ฎีกาที่ 825/2502, 717/2509, 769/2510, 119/2522, 326/2522)

2. ความผิดของฝ่ายผู้เสียหายเอง หมายความว่าเป็ความผิดของฝ่ายผู้เสียหายเองจึงเกิดความเสียหายนั้นขึ้น เช่น ผู้เสียหายวิ่งตัดหน้ารถยนต์โดยกระชั้นชิดหรือจงใจกระโดดให้รถยนต์

⁶⁸ คำพิพากษา ฎีกาที่ 508/2478 เคยวินิจฉัยว่า เมื่อมีความระมัดระวังพอสมควรแล้ว ผู้ครอบครองหรือผู้ควบคุมดูแลไม่ต้องรับผิด แต่ฎีกานี้ไม่ได้รับการยอมรับเป็นบรรทัดฐาน

ทับ ซึ่งเป็นความเสียหายเกิดจากความผิดของผู้เสียหายแต่ฝ่ายเดียว ถ้าผู้เสียหายเพียงแต่มีส่วนผิดอยู่ด้วยไม่เป็นเหตุให้ผู้ครอบครองหรือผู้ควบคุมดูแลยานพาหนะพ้นความรับผิด เพียงแต่มีสิทธิได้รับลดหย่อนค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 442 และ 223

หากผู้ครอบครองหรือผู้ควบคุมดูแลยานพาหนะที่เดินด้วยกำลังเครื่องจักรพิสูจน์แก่ตัวได้ดังกล่าวแล้วก็พ้นจากความรับผิด หากพิสูจน์ไม่ได้ก็ต้องรับผิดต่อผู้เสียหาย

กรณีที่ผู้เสียหายกระทำตนเองให้เกิดความเสียหาย อาจเกิดจากเหตุสองประการ คือ สมัครใจทำความเสียหายเอง และเสี่ยงภัยทำให้เสียหายเพื่อหนีภัยอันตรายเฉพาหน้า หากเป็นการสมัครใจทำความเสียหายเอง ถือว่าเป็นความเสียหายซึ่งเกิดจากความผิดของผู้เสียหายฝ่ายเดียว ผู้ครอบครองหรือผู้ควบคุมดูแลทรัพย์สินย่อมยกขึ้นเป็นข้อแก้ตัวให้พ้นผิดได้ แต่หากเป็นการสมัครใจทำความเสียหายเพราะจำเป็นต้องเสี่ยงภัยเฉพาหน้า ต้องพิจารณาข้อเท็จจริงก่อนว่าเหตุที่ทำให้ผู้เสียหายต้องตัดสินใจเสี่ยงภัยนั้นเกิดจากความผิดของผู้ควบคุมหรือผู้ครอบครองด้วยหรือไม่ กรณีที่หนีภัยอันตรายนั้นเกิดขึ้นจากความผิดของผู้ควบคุมหรือผู้ครอบครองก็ดี ย่อมไม่ถือว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นความผิดของฝ่ายผู้เสียหายเอง เช่น ก. ขับรถหวาดเสียว ผู้เสียหายจึงกระโดดลงจากรถกระชั้นชิดกับที่รถจะชนเสาไฟฟ้าเพื่อหนีภัยอันตรายเฉพาหน้า การที่ผู้เสียหายขาดกถือว่าเป็นผลโดยตรงและใกล้เคียงกับเหตุ ก. จึงต้องรับผิด จะแก้ตัวว่าผู้เสียหายสมัครใจกระโดดลงจากรถก่อนไม่ได้ (เทียบเคียงจากฎีกาที่ 418/2481)

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาประเด็นมาตรา 437

ฎ. 2015/2520 ผู้ตายวิ่งตัดหน้ารถยนต์ที่จำเลยขับในระยะกระชั้นชิด เป็นความประมาทของผู้ตายเอง จำเลยไม่อาจห้ามล้อหยุดได้ทัน มิใช่เกิดจากความประมาทของจำเลย

ฎ. 3088/2524 จำเลยที่ 1 เป็นพนักงานนำร่องเรือเดินสมุทร จึงเป็นผู้ควบคุมยานพาหนะอันเดินด้วยเครื่องจักรกลตามมาตรา 437 นายเรือและพนักงานเรือดังกล่าวต้องอยู่ภายใต้คำสั่งในการนำร่องของจำเลยที่ 1 ด้วย มิใช่เป็นแต่เพียงผู้แนะนำนายเรือเท่านั้น

หากจำเลยที่ 1 สั่งให้นายเรือแล่นกลางแม่น้ำเจ้าพระยา และแล่นไปให้พ้นตรงที่จอดเรือฉลอมโจทก์เสียก่อนแล้วจึงเลี้ยวขวาเพื่อทอดสมอหรือปฏิบัติหน้าที่ตามกระทรวงเศรษฐกิจตามความใน พ.ร.บ. การเดินเรือในน่านน้ำไทยฯ ประกอบกับใช้ความช้าชองในปฏิบัติจำเลยที่ 1 จึง

ประมาณเส้นล่อทำให้เรือ ร. โคนเรือลอมโงทก่เสียหาย แม้เรือโงทก่จอดเทียบเป็นลำที่ 3 ฝ่าฝืนกฎหมายก็ตาม ก็หาใช่เป็นผลโดยตรงที่ก่อให้เกิดเรือโคนกันไม่

ฎีกาที่ 514/2537 จำเลยเป็นผู้ดูแลครอบครองสายไฟฟ้าใต้ดิน และอุปกรณ์ไฟฟ้าบริเวณทางเท้าตรงทางเท้าที่เกิดเหตุมีรอยแตกแยกชำรุดและเมื่อขุดลงไป ปรากฏว่าสายไฟฟ้าที่เกิดเหตุฝังลึกเพียง 20 เซนติเมตร ซึ่งตามปกติจะฝังลึกจากพื้นดินประมาณ 60 เซนติเมตร และมีรอยชำรุดไม่มีฉนวนหุ้มเมื่อขุดและยกสายไฟฟ้าขึ้น สายไฟฟ้าใต้ดินหลุดออกจากกันหากสายไฟฟ้าไม่ชำรุดถึงแม้ว่าจะท่วมสูงขนาดไหนสายไฟฟ้าก็จะไม่ลัดวงจร ทั้งจำเลยมีเครื่องเมกเกอร์สำหรับตรวจสอบกระแสไฟฟ้ารั่ว หลังเกิดเหตุแล้วได้ใช้เครื่องดังกล่าวเพียงครั้งเดียว ก่อนหน้านั้นไม่เคยใช้ตรวจเลย หากจำเลยใช้เครื่องดังกล่าวตรวจสอบกระแสไฟฟ้ารั่วที่สายเคเบิลใต้ดินบ่อย ๆ จำเลยอาจป้องกันแก้ไขกระแสไฟฟ้ารั่วได้และหลังเกิดเหตุแล้วการไฟฟ้านครหลวงได้มีหนังสือถึงจำเลยแนะนำให้เดินสายไฟฟ้าในบริเวณที่เกิดเหตุใหม่ โดยให้เดินในท่อเหล็กขนาดหนา ดังนั้นการที่บุตรโงทก่เดินไปบริเวณทางเท้าที่มีน้ำท่วมขังและถูกกระแสไฟฟ้าดูดจึงถึงแก่ความตาย จึงเป็นเหตุที่อาจป้องกันได้ หากจำเลยจะได้จัดการระมัดระวังตามสมควร อันพึงคาดหมายได้ในฐานะที่จำเลยเป็นผู้ครอบครองดูแลสายไฟฟ้าที่เกิดเหตุ ซึ่งเป็นทรัพย์สินที่เกิดอันตรายได้โดยสภาพ แต่จำเลยก็หาได้กระทำไม่ ทั้งที่มีเครื่องมือสามารถตรวจสอบได้ เหตุที่เกิดขึ้นจึง “ไม่ใช่เหตุสุดวิสัย” ที่จำเลยจะอ้างเพื่อบอกปิดความรับผิดชอบได้ จำเลยจึงต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้โงทก่

ฎีกาที่ 816/2538 กระแสไฟฟ้าเป็นทรัพย์สินอันเป็นของเกิดอันตรายได้โดยสภาพ เมื่อกระแสไฟฟ้าลัดวงจรเกิดขึ้นที่บ้านของจำเลยทั้งสอง จำเลยทั้งสองจึงเป็นผู้มีไว้ในครอบครองของตนซึ่งกระแสไฟฟ้าดังกล่าว และต้องรับผิดชอบเพื่อความปลอดภัยอันเกิดแต่กระแสไฟฟ้าลัดวงจร เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายนั้นเกิดแต่เหตุสุดวิสัย หรือเกิดเพราะความผิดของผู้เสียหายตาม ป.พ.พ. มาตรา 437 วรรคสอง จำเลยทั้งสองนำสืบแต่เพียงว่าจำเลยทั้งสองดูแลรักษาสายไฟฟ้าภายในบ้านให้ใช้งานได้อย่างปลอดภัยอยู่เสมอและเพิ่งเปลี่ยนสายไฟฟ้าในบ้านใหม่ ขณะเกิดเหตุเพลิงไหม้ภายในบ้านของจำเลยทั้งสองไม่ได้ใช้เครื่องใช้ไฟฟ้า จำเลยทั้งสองไม่ได้กระทำโดยประมาทเลินเล่อและไฟฟ้าลัดวงจรเกิดขึ้นได้อย่างไรไม่ทราบ ดังนี้ ข้อนำสืบของจำเลยทั้งสองแสดงไม่ได้เลยว่าเป็นเหตุสุดวิสัย จำเลยทั้งสองจึงต้องรับผิดชอบ

คำถามท้ายบท

ข้อ 1. ประดิษฐ์ข้อข้อมรรถบททุกเล็กของปริชามาใช้ในงานบวชนาคบุตรของตนประดิษฐ์จับไม่ได้ จึงวานให้สมชายช่วยจับโดยตนนั่งหลับไปด้วยในรถ ขณะนั้นฝนตกหนักมากสมชายขับรถไปช้า ๆ ด้วยความระมัดระวัง แต่รถลื่นน้ำที่นองถนนกระเด็นไปถูกสมศรีซึ่งเป็นรอรถประจำทางอยู่ข้างถนน จนสกปรกเลอะเทอะเปรอะเปื้อน ครั้นสมชายเห็นเข้าตกใจ จึงรีบห้ามล้ออย่างกะทันหันหันเป็นเหตุ ในประดิษฐ์กระแทกหน้ารถได้รับบาดเจ็บ ให้ท่านวินิจฉัยความรับผิดชอบทางละเมิดของปริชา ประดิษฐ์และสมชาย

ธงคำตอบ

หลักกฎหมาย

วินิจฉัย ตามปัญหาเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประเด็นกฎหมายในเรื่องความเสียหายที่เกิดจากยานพาหนะที่เดินด้วยกำลังเครื่องจักรกล ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 437 วรรคแรก ตามบทบัญญัติของมาตรา 437 วรรคแรกจะต้องทำความเข้าใจว่าเป็นบทบัญญัติที่กำหนด ความรับผิดโดยมาตรฐานที่สูงกว่าเกณฑ์การกระทำละเมิดธรรมดา ตามมาตรา 420 ที่อาศัยเกณฑ์ ความจงใจหรือประมาทเลินเล่อตามปกติทั่วไป กล่าวคือตามมาตรา 437 วรรคแรกนี้ผู้ครองหรือผู้ ควบคุมดูแลยานพาหนะที่เดินด้วยกำลังเครื่องจักรกลจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดจาก ยานพาหนะนั้น แม้จะฟังว่าตนเองมิได้ประมาทเลินเล่อตามหลักทั่วไปในมาตรา 420 ก็ตามการที่ จะพ้นความรับผิดตามมาตรา 437 ได้นั้น จะต้องพิสูจน์ให้ได้ความว่า กรณีความเสียหายที่เกิดขึ้น นั้นเป็นเหตุสุดวิสัยหรือเป็นความผิดของฝ่ายผู้เสียหายเองทั้งนี้เพราะวัตถุประสงค์สำคัญของมาตรา 437 นั้นบัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครองผู้เสียหายอันเนื่องมาจากภัยอันตรายอันเกิดจากยานพาหนะที่ขับเคลื่อน โดยอาการกลไกต่าง ๆ ตลอดจนทรัพย์สินอันตรายนั่นเอง

เมื่อพิจารณาตามปัญหา แม้สมชายซึ่งเป็นผู้ควบคุมยานพาหนะจะขับรถยนต์ด้วยความ ระมัดระวัง แต่ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับสมศรีนั้น มิใช่เหตุสุดวิสัยหรือเป็นความผิดของสมศรีเอง แต่อย่างใด สมชายในฐานะผู้ควบคุมยานพาหนะจึงต้องรับผิดชอบต่อสมศรีในความเสียหายที่เกิดขึ้น

ประคิษฐ์เป็นผู้ครอบครองยานพาหนะในขณะที่เกิดเหตุ แม้นตนเองจะนั่งหลับอยู่ในรถยนต์ก็ต้องถือว่าตนเองเป็นผู้ครอบครองยี่ดือยานพาหนะอยู่ในขณะเกิดความเสียหาย ประคิษฐ์จึงต้องร่วมรับผิดชอบกับสมชายในความเสียหายที่เกิดขึ้นกับสมศรีด้วย แต่สำหรับปรีชานั้นแม้นตนเองจะเป็นเจ้าของรถยนต์ แต่เมื่อให้ประคิษฐ์ยืมรถไป ตนเองมิได้ยี่ดือครอบครองรถยนต์นั้นอยู่ขณะเกิดเหตุ ประคิษฐ์จึงมิใช่ผู้ครอบครองยานพาหนะ จึงไม่ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น

นอกจากนั้นความเสียหายตามมาตรา 437 มิได้จำกัดเฉพาะกรณีที่เกิดความเสียหายต่อบุคคลภายนอกยานพาหนะเท่านั้น แม้จะเป็นความเสียหายต่อบุคคลที่อยู่ภายในยานพาหนะผู้ครอบครองหรือควบคุมดูแลก็ยังคงต้องรับผิดชอบอยู่ สมชายจึงต้องรับผิดชอบต่อประคิษฐ์ที่ได้รับบาดเจ็บนั้นด้วย

ข้อ 2 การรถไฟแห่งประเทศไทยได้จัดงาน “200 ปีการรถไฟ” ขึ้นในการนี้การรถไฟได้จัดรถไฟเที่ยวพิเศษโดยนำรถไฟเก่าสมัยเมื่อเริ่มเปิดดำเนินกิจการมาวิ่งรับคนโดยสารพาไปท่องเที่ยวที่จังหวัดกาญจนบุรี เนื่องจากเครื่องยนต์มีสภาพเก่าและต้องใช้ฟืนเป็นพลังงานเผาผลาญในการขับเคลื่อน ดังนั้นเวลารถไฟวิ่งไปจึงเกิดลูกไฟและลมได้พัดพาไปตอกยังสองข้างทางเป็นเหตุให้ไฟไหม้กองฟางของนายขาวราษฎรที่อยู่ริมทางรถไฟ ไฟได้ลุกลามไหม้บ้านเรือนราษฎรบริเวณนั้นไปถึง 10 หลังคาเรือน ข้อเท็จจริงปรากฏว่ารถไฟขบวนดังกล่าวมีนายมีเป็นคนขับ และมีฐานะเป็นลูกจ้างของการรถไฟ ดังนี้ นายขาวและราษฎรที่เสียหายจะฟ้องให้บุคคลใดรับผิดชอบทางละเมิดได้บ้างหรือไม่เพราะเหตุใด

ธงคำตอบ

หลักกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 425, 437

วินิจฉัย นายขาวเป็นผู้ครอบครองและควบคุมยานพาหนะที่เดินด้วยกำลังเครื่องจักรกล จะต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดจากยานพาหนะนั้น ข้อเท็จจริงไม่ใช่เหตุสุดวิสัยเพราะมิใช่เหตุใด ๆ ที่ไม่อาจป้องกันได้ ทั้งมิใช่ความผิดของฝ่ายผู้เสียหายเอง

การรถไฟต้องรับผิดชอบในฐานะนายจ้าง เมื่อนายขาวลูกจ้างทำละเมิด นายจ้างต้องร่วมรับผิดชอบตามมาตรา 425

ข้อ 3. สมศักดิ์เป็นนายจ้างของสมหมายและเป็นเจ้าของรถยนต์ วันเกิดเหตุสมหมายขอยืมรถยนต์ของสมศักดิ์ เพื่อขับไปปรับแฟนสาวที่เดินทางมาจากต่างจังหวัด ซึ่งสมศักดิ์อนุญาตให้ยืมได้โดยมิได้บอกกล่าวให้สมหมายทราบถึงความบกพร่องของระบบเบรกที่เบรกไม่ค่อยหยุดต้องย้ำเบรกหลาย ๆ ครั้ง ระหว่างทางขับรถไปปรับแฟนสาวที่สถานีขนส่งหมอชิต สมหมายได้ขับรถชนสมพงษ์ซึ่งกำลังเดินข้ามถนนอยู่ที่ทางม้าลาย โดยที่สมหมายเห็นสมพงษ์กำลังข้ามถนนอยู่แล้ว แต่เบรกรถหยุดไม่ได้เพราะความบกพร่องของระบบเบรกดังกล่าวมา ทำให้นายสมพงษ์ได้รับบาดเจ็บสาหัส ไม่สามารถทำงานในบ้านได้ ต้องจ้างคนใช้สาวมาทำความสะอาดในครัวเรือน เสียค่าใช้จ่ายเดือนละ 3,000 บาท สมพงษ์ต้องการฟ้องสมศักดิ์และสมหมายให้ร่วมกันรับผิดชอบละเมิด และให้ชดเชยค่าขาดการงานในครัวเรือน ดังนี้ หากสมพงษ์มาว่าจ้างท่านในฐานะทนายความให้ฟ้องร้องบังคับคดี ท่านจะอ้างหลักกฎหมายประกอบคำฟ้องอย่างไร

ธงคำตอบ

หลักกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 , 425, 432, 437, 444 และ 445

วินิจฉัย การที่สมหมายขับรถชนสมพงษ์ได้รับบาดเจ็บสาหัส โดยเป็นผู้ควบคุมยานพาหนะอันเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกล แม้ไม่ได้หมายความว่าสมหมายได้กระทำโดยจงใจหรือโดยประมาทเลินเล่อ สมหมายก็ต้องรับผิดชอบตามมาตรา 437 และจะอ้างว่าการที่รถเบรกไม่อยู่เป็นเหตุสุดวิสัยก็ไม่ได้ เพราะเหตุสุดวิสัยนั้นเป็นเหตุที่ไม่มีใครอาจป้องกันได้ แต่อุปกรณ์และกลไกรถนั้นสามารถตรวจสอบก่อนขับได้ และป้องกันมิให้เกิดความเสียหายได้ ดังนั้น สมหมายจึงต้องรับผิดชอบต่อสมพงษ์ตามมาตรา 437

สมศักดิ์ไม่ต้องร่วมรับผิดชอบต่อสมพงษ์ในฐานะนายจ้างตามมาตรา 425 เพราะแม้ว่าสมศักดิ์จะเป็นนายจ้างของสมหมาย แต่สมหมายขับรถออกไปนั้นมิได้เป็นการกระทำในทางหน้าที่จ้าง หากแต่เป็นเรื่องส่วนตัวโดยแท้ และสมศักดิ์ก็ไม่ต้องรับผิดชอบตามมาตรา 437 เพราะมาตรานี้มิได้เอาผิดกับผู้เป็นเจ้าของ และแม้ว่าสมศักดิ์จะเป็นเจ้าของรถคันเกิดเหตุ แต่สมศักดิ์ก็ได้ครองรถอยู่ในเวลาที่เกิดเหตุและมีได้อยู่ในรถคันนั้นด้วยจึงไม่ต้องรับผิดชอบในฐานะเป็นผู้ครองยานพาหนะฯ

อย่างไรก็ดี สมศักดิ์ต้องรับผิดชอบต่อสมพงษ์ตามมาตรา 420 ในฐานะละเมิดอันเกิดจากการกระทำของตนเอง ทั้งนี้เพราะสมศักดิ์ได้งดเว้นการกระทำตามหน้าที่ที่ตนมีหน้าที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันมิให้ผลเสียหายเกิดขึ้น (ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 59 วรรคท้าย) ซึ่งกฎหมายถือว่าเป็น

การกระทำเช่นกัน และเมื่อการควั่นไม้บอกกล่าวแจ้งให้สมหมายทราบถึงความบกพร่องของรถยนต์อันเป็นสาระสำคัญที่ทำให้เกิดเหตุความเสียหายขึ้นต่อสมพงษ์เช่นนั้น จึงถือได้ว่า ผลที่เกิดขึ้นกับสมพงษ์นั้นสัมพันธ์กับการกระทำของสมศักดิ์

ดังนั้นสมหมายและสมศักดิ์จึงต่างต้องรับผิดชอบต่อสมพงษ์ แต่มิใช่เป็นเรื่องร่วมกันรับผิดชอบ และมิใช่ เป็นเรื่องร่วมกันทำละเมิดตามมาตรา 432 เพราะทั้งสองคนมิได้ร่วมกายร่วมใจในการก่อให้เกิดความเสียหายแก่สมพงษ์แต่อย่างใด

ส่วนกรณีที่สมพงษ์จะเรียกค่าสินไหมทดแทนเป็นค่าชดใช้ขาดการงานนั้น เห็นว่าจะเรียกโดยอาศัยมาตรา 445 ในค่าขาดการงานในครัวเรือนนั้นย่อมไม่ได้ เพราะเหตุว่ามาตรา 445 เป็นบทบัญญัติที่กฎหมายให้สิทธิในการเรียกร้องนั้นแก่บุคคลภายนอกซึ่งได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำละเมิดต่อบุคคลผู้อยู่ในอำนาจปกครอง อันมิใช่เป็นกรณีและผู้เสียหายเรียกร้องอย่างไรก็ดีสมพงษ์ก็ยังมีสิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในค่าจ้างสาวใช้ได้โดยอาศัยมาตรา 444 ซึ่งเป็นค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายจากการที่ตนต้องเสียไปอันเนื่องมาจากได้รับความเสียหายต่อร่างกาย

ดังนั้นถ้าข้าพเจ้าจะฟ้องสมศักดิ์ จะฟ้องให้รับผิดชอบตามมาตรา 420 ฐานงดเว้นการกระทำโดยประมาทเลินเล่อเป็นเหตุให้สมพงษ์ได้รับความเสียหาย และให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 444 ในค่าใช้จ่ายอันต้องเสียไป

ในส่วนของสมหมายข้าพเจ้าจะฟ้องให้รับผิดชอบตามมาตรา 437 ในฐานะเป็นผู้ควบคุมยานพาหนะอันเดินด้วยเครื่องจักรกล และให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 444 ในค่าใช้จ่ายอันต้องเสียไป

ข้อ 4. นายหนึ่งกับนายสองไปสมัครงานเป็นคนงานในโรงเลื่อยที่ใช้เครื่องจักรไอน้ำแทนเครื่องยนต์ ซึ่งมีนายสามเป็นเจ้าของ และนายสี่เป็นผู้จัดการ นายสี่พานายหนึ่งและนายสองไปทดลองเดินเครื่องจักรเลื่อยไม้หากนายหนึ่งและนายสองสามารถทำได้เป็นที่พอใจก็จะรับเข้าทำงาน นายหนึ่งอาสาเดินเครื่องก่อน ขณะที่เดินเครื่องได้เพียงเล็กน้อย สายพานจุดใบเลื่อยขาดกระเด็นไปถูกนายสองซึ่งยืนคูดอยู่ใกล้ ๆ นั้น ทำให้นายสองได้รับบาดเจ็บสาหัส

ดังนี้ให้ท่านวินิจฉัยว่า นายสองจะเรียกร้องให้ใครรับผิดชอบในเหตุละเมิดได้บ้าง

ธงคำตอบ

หลักกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 425, 437

วินิจฉัย นายสองได้รับความเสียหายจากการที่สายพานลุดใบเลื่อยขาด จึงเป็นความเสียหายซึ่งเกิดจากทรัพย์อันตราขายโดยอาการกลไกของทรัพย์ ตามมาตรา 437 วรรคสอง ซึ่งมาตรานี้กำหนดให้บุคคลที่ต้องรับผิดชอบคือ ผู้ควบคุมและผู้ครอบครองทรัพย์ในขณะนั้น นายสองจึงสามารถเรียกร้องให้ผู้ควบคุมและผู้ครอบครองรับผิดชอบได้ทั้งสองคน (โดยนัยคำพิพากษาศาลฎีกา 912/2477) ดังนั้นเมื่อขณะเกิดความเสียหายนายหนึ่งเป็นผู้ควบคุมทรัพย์อันตราขาย และนายสามอยู่ในฐานะผู้ครอบครองเพราะเจ้าของเป็นบุคคลผู้ยึดถือทรัพย์ในขณะเกิดความเสียหาย เมื่อข้อเท็จจริงไม่ปรากฏว่าเหตุเกิดจากเหตุสุดวิสัยหรือเพราะความผิดของผู้เสียหาย นายสองจึงสามารถเรียกร้องให้นายหนึ่งและนายสามรับผิดชอบได้ทั้งสองคน แต่ไม่สามารถฟ้องนายสี่ซึ่งเป็นผู้จัดการ เพราะผู้จัดการมิได้อยู่ในฐานะผู้ครอบครองทรัพย์ (โดยนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 103/2522)

ข้อเท็จจริงตามปัญหาไม่สามารถอ้างบทบัญญัติมาตรา 425 เพราะความสัมพันธ์ในฐานะนายจ้าง-ลูกจ้างตามสัญญาจ้างแรงงานยังไม่มี

ข้อ 5. นายเปี้ยกอายุ 19 ปี มีอาชีพ ขับรถยนต์รับจ้าง เมื่อมีรายได้ก็นำมาส่งเสียเลี้ยงดูนางน้อยซึ่งเป็นมารดาอยู่ประจำ ซึ่งตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติมปี พ.ศ.2535 มีข้อบัญญัติว่า “ผู้ขอใบอนุญาตขับรถสาธารณะ ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปีบริบูรณ์”

วันเกิดเหตุนายใหญ่ขับรถบรรทุกตามหลังรถยนต์รับจ้างของนายเปี้ยก ขณะนั้นรถยนต์บรรทุกเกิดเบรคแตก นายใหญ่บังคับรถไม่อยู่จึงพุ่งไปชนท้ายรถของนายเปี้ยก ทำให้นายเปี้ยกถึงแก่ความตายทันที ดังนี้ท่านให้วินิจฉัยว่า

1. นางน้อยจะเรียกร้องให้นายใหญ่รับผิดชอบเพื่อละเมิด ในฐานะที่เป็นผู้ควบคุมยานพาหนะ อันเดินด้วยเครื่องจักรกล ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 437 ได้หรือไม่ เพราะเหตุใด
2. นางน้อยจะเรียกร้องให้นายใหญ่ชดใช้ค่าขาดการทำงานในครัวเรือน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 445 ได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

ชงคำตอบ

หลักกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420, 437 และ 445

วินิจฉัย 1. บทบัญญัติในมาตรา 437 เป็นบทสันนิษฐานของกฎหมายให้บุคคลซึ่งเป็นผู้ควบคุมผู้ครอบครองหรือเจ้าของแล้วแต่กรณี ต้องรับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดจากยานพาหนะอันเดินด้วยเครื่องจักรกล อย่างไรก็ดี หากเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ยานพาหนะอันเดินด้วยเครื่องจักรกลเช่นเดียวกัน ย่อมไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ เพราะถือว่าต้องด้วยข้อสันนิษฐานกันทั้งคู่ อันตรงกับหลักที่ว่า ข้อสันนิษฐานที่ขัดกันย่อมถูกทำลายไปด้วยกันทั้งคู่

ดังนั้น เมื่อคู่กรณีคือนายเปี้ยกและนายใหญ่ต่างเป็นผู้ควบคุมยานพาหนะอันเดินด้วยเครื่องจักรกลทั้งคู่ย่อมไม่ต้องด้วยข้อสันนิษฐานอันเป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายนายเปี้ยกตามมาตรา 437 ดังนั้นหน้าที่นำสืบก็ต้องเป็นไปตามหลักธรรมดา คือ ฝ่ายใดกล่าวอ้างฝ่ายนั้นย่อมเป็นหน้าที่นำสืบ

ข้อเท็จจริงตามปัญหา นายใหญ่ขับรถบรรทุกมาแล้วเกิดเบรคแตก นายใหญ่จะอ้างเหตุสุดวิสัยไม่ได้ เพราะเหตุสุดวิสัยเป็นเหตุที่เกิดขึ้นและให้ผลพิบัติซึ่งไม่มีใครอาจป้องกันได้ แต่กรณีนี้เป็นเหตุอันเกิดจากอาการกลไกของเครื่องยนต์เป็นเหตุที่อาจป้องกันได้ก่อนที่จะใช้รถยนต์นั้น ๆ การที่นายใหญ่ไม่ตรวจสภาพรถยนต์ให้ดีก่อนขับ ถือได้ว่าเป็นการกระทำโดยประมาทมาตั้งแต่เริ่มต้นขับรถยนต์นั้น (โดยนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 954/2510, 957/2510) ดังนั้นการกระทำของนายใหญ่จึงเป็นการละเมิดโดยประมาทเลินเล่อทำให้เกิดความเสียหายต่อนายเปี้ยกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420

2. อย่างไรก็ดีนางน้อยจะเรียกค่าขาดการทำงานในครัวเรือนไม่ได้ เพราะแม้ว่าก่อนที่นายเปี้ยกจะตายนั้นนายเปี้ยกมีรายได้จากการขับรถยนต์สองแถวและมาส่งเสียเลี้ยงดูนางน้อยก็ตาม แต่ขณะที่นายเปี้ยกถึงแก่ความตายนั้นมีอายุเพียง 19 ปี เท่านั้น นายเปี้ยกจึงต้องห้ามมิให้ขับรถยนต์รับจ้างซึ่งเป็นรถยนต์สาธารณะตามกฎหมายดังข้อเท็จจริงที่ให้มา ดังนั้นการขับรถยนต์ของนายเปี้ยกจึงถือไม่ได้ว่าเป็นการทำงานตามสมควรแก่ความสามารถและฐานะานุรูปตามประมวลแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1567(3) ด้วยเหตุดังกล่าวนางน้อยซึ่งเป็นมารดาจึงไม่มีสิทธิใช้นายเปี้ยกผู้ตายซึ่งเป็นบุตรให้ทำงานดังกล่าว รายได้จากการขับรถยนต์รับจ้างจึงไม่ใช่รายได้ที่เกิดจากการที่ผู้ตายมีความผูกพันตามกฎหมายที่จะต้องทำการงานให้เป็นคุณแก่นางน้อยซึ่งเป็นบุคคลภายนอกในครัวเรือนตามมาตรา 445 นางน้อยจึงเรียกค่าเสียหายในส่วนนี้ไม่ได้ (โดยนัยคำพิพากษาศาลฎีกา 5182/2537)